

OMADINA

STEV 10-11-12 LETO 7

GLASILO TIRARODNOTA

DIKALNE CADIJASTVA

IZDANJE EKSEKUTIVA

IZIDE LETNO 12 STEVILK

VSEBINA: DR. I. LAH: POMEN L. TOLSTEGA V
 DANAŠNJI KNJUTURI □ RADOVAN
 KRIVIC: KAKO SI JE RAZLAGATI STAVEK: VERA JE PRIVATNA
 STVAR VSAKEGA POSAMEZNIKA □ RADOVAN KRIVIC: ZA PO-
 VZDIGO POLITIČNE IZOBRAZBE □ IVAN MARIJA ČOK: V TRST?
 FK: SLOVANSKI NARODNO GOSPODAROKI SHOD V LJUBLJANI □
 BRĚTISLAV FOUSTKA: UVOD V VISOKOŠOLSKI ŠTUDIJ IN ŽIV-
 LJENJE □ TRETJI MEDNARODNI KONGRES ZA ŠOLSKO HIGIENO V
 PARIZU □ TRETJI MEDNARODNI KONGRES ZA TELESNO VZGOJO
 MLADINE V BRUXELLES-U V DNEH OD 10.—19. AVGUSTA 1910 □
 SLOVENSKO DIJAŠTVO □ SREDNJEŠOLSKI VESTNIK □ SLOVANSKO
 DIJAŠTVO □ JUGOSLOVANSKO DIJAŠTVO □ SOCIALNI VESTNIK □
 □ VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST □ RAZNO □ □

**Vsi rokopisi za „Omladino“ naj se
 pošiljajo na naslov:**

**„Omladina“ Praga, Kr. Vinohrady,
 Brandlová 34.**

OMLADINA STANE LETNO 4 K, ZA UČITELJE 3 K, ZA DIJAKE 2 K; POSAMEZNE
 ŠTEVILKE 40 VIN. □ UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO JE V LJUBLJANI, BREG
 ŠT. 12. □ DOPISI NAJ SE POŠILJAJO NAJKASNEJE DO 10. VSAKEGA MESECA.
 □ NEFRANKOVANA PISMA SE NE SPREJEMAJO. □ ODPRTE REKLAMACIJE
 S PRISTAVKOM „REKLAMACIJA“ POŠTNINE PROSTE. □ OBLASTEM ODGO-
 VOREN JE MIHAEL ROŽANEC. □ TISK J. BLASNIKA NASLED. V LJUBLJANI.
 ○○○○○○○○○○ PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA ○○○○○○○○○○

Vaše blagorodje! Slavno društvo!

»Goriška Tiskarna A. Gabršček« v Gorici namerava izdajati pod uredništvom mlajšega slovenskega publicista 100 zvezkov broječo »Prosvetno knjižnico«, vsebujočo zaklad poljudnoznanstvenih esejev in monografij iz peresa izbranih naših najboljših znanstvenikov in publicistov.

Serije, ki bodo tvorile »Prosvetno knjižnico«, so:

Serija	I. Država	5 zvezkov
»	II. Gospodarstvo	15 »
»	III. Tehnika	10 »
»	IV. Socialne teorije	10 »
»	V. Socialno gibanje	10 »
»	VI. Politika	10 »
»	VII. Filozofija, psihologija, naravoslovje	10 »
»	VIII. Medicina	10 »
»	IX. Pravo in uprava	10 »
»	X. Kultura	10 »

Cena vsakemu posameznemu zvezku je preračunana na **60 v za naročnike**, torej celi zbirki, koje izhajanje je preračunano na 4 leta, na 60 K, tako da je s tem omogočena sukcesivna nabava te knjižnice pač vsakomur.

Nenaročnikom in v knjigotrštvu se cena primerno zviša.

V tem tiči velika vrednost te knjižnice: Za majhen denar si more nabaviti vsakdo moderno knjižnico iz peresa najboljših pisateljev. S tem se priporoča ta moderna poljudnoznanstvena knjižnica vsakemu inteligentu, kakortudi zlasti za javne ljudske in društvene knjižnice, za knjižnice planinskih koč .S P. D., za sokolske župne in društvene knjižnice, za knjižnice Zveze Narodnih Društev in Zveze Napredne Mladine itd. itd.

Založništvo podaja s tem tudi snovateljem in oskrbovate-ljem ljudskih knjižnic priložnost, oskrbeti te knjižnice poleg lepo-slovnega tudi s poljudno znanstvenim čtivom.*)

Da pa more prevzeti založništvo nase breme zalaganja, hono-riranja, tiska, knjigoveznice in razpošiljanja tako ogromne knjiž-nice, — koje skupna naklada bo znašala **150.000** zvezkov! — je nujno potrebno, da se mu zagotovi neko mini-malno število odjemalcev, in sicer najmanj

štiri sto.

Malo zahtevamo od slovenske inteligence. A še to, — bo li izpolnjeno?**)

Obračamo se med drugimi tudi do Vašega blagorodja s prošnjo, da blagovolite postati naročnik te knjižnice ter tako pomagati zagotoviti to eminentno kulturno podjetje.

V svrhu naročbe se blagovolite poslužiti privitega naročil-nega listka.

Izobrazba vsakega dijaka, uradnika, učitelja in sploh inteli-genta je razvidna iz kakovosti knjige, katero čita, knjižnice, katero zbira, revije, na katero je naročen.

Gesla »Knjige med narod!« in »S prosveto k svobodi« imajo dandanes globlji pomen, ko kedaj poprej!

*) Izmed spisov, ki so namenjeni za prve zvezke »Prosvetne knjiž-nice«, omenjamo: »Državno pravo ali narodnostna avtonomija?«, »Država in cerkev«, »Morje in mesto«, »Naš problem srednjega stanu«, »Poljedelstvo in tehnika«, »Metode socialnih znanosti«, »Proletariat«, »Stavka«, »Parlamentarizem«, »Darwin in Haeckel«, »Svetovno naziranje modernega človeka«, »Geološka struktura slov. zemlje«, »Mi mladeniči«, »Me mladenke«, »Avstrijsko koalicijsko pravo«, »Sport«, »Časopis«, »Uni-verza«, »Kulturne laži« itd.

**) Da je upravičen pesimizem in da ravna založništvo prav, da se obrne do publike s vprašanjem, ali bo podjetje našlo dovolj odjemalcev, predno prevzame nase tak riziko, dokazuje naslednje dejstvo: Isto založ-ništvo se je v letu Tolstojeve smrti obrnilo na slov. izobraženstvo s po-zivom na naročbo slovitega Tolstojevega romana »Vojna in mir« ter obljubilo izdajo, če se za to delo oglasi vsaj 500 naročnikov. Oglasilo se jih je pa dosedaj celih — 29 (devetindvajset)!

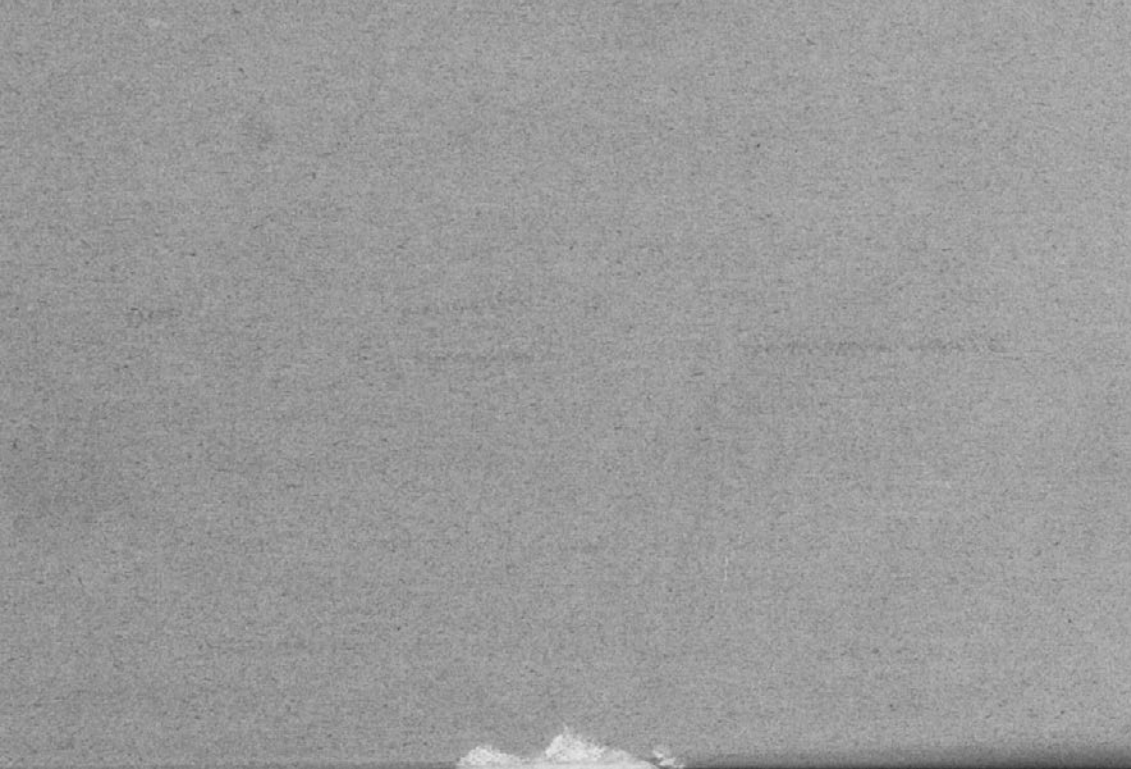
P. n.

Dovoljujemo si Vaše blagorodje opozoriti, da nam d-
gujete zaostalo naročnino za „Omladino“ „Znan-
~~stveno Knjižnico~~“ „Almanah“

Naše pošiljatve ste sprejeli, zato pričakujemo, da nam
zaostali dolžni znesek v najkrajšem času poravnate.

Z odličnim spoštovanjem

upravništvo „Omladine“.

Založništvo „Goriška Tiskarna A. Gabršček“

je izdalo v maju 1911 prvi zvezek »Politično-sociološke knjižnice«:

VLADIMIR KNAFLIČ

SOCIALIZEM

Oris teorije.

Osmerka, str. XII+372, broš. 4 K, v platno vez. 5'20 K.

O tem delu se je kritika izrekla jako laskavo.

V kratkem se zbirka nadaljuje.

ANDREJ GABRŠČEK

„Narodne pripovedke v Soških planinah“,

strani 384 male osmerke, broš. cena 3'— K.

V založbi »Goriške Tiskarne A. Gabršček« izhaja:

VEDA

Revija za znanost in kulturo. — Izdajajo in urejajo Albert Kramer,

Ivan Prijatelj, Bogumil Vošnjak.

Dvomesečnik.

Obseg zvezka 96 strani.

Cena 8 K, dijakom enkratno 5 K.

V založbi »Goriške Tiskarne A. Gabršček« so izšle dosedaj po posebnem katalogu sledeče zbirke:

1. Slovanska knjižnica.
2. Salonska knjižnica.
3. Svetovna knjižnica.
4. Venec slovanskih povesti.
5. Knjižnica za mladino.
6. Talijska.
7. Razne knjige.

Vse te zbirke in knjige so zlasti pripravne za javne ljudske kakortudi za zasebne **knjižnice** ter opozarjamo, da dobe akademična društva, gg. učitelji in drugi snovateli ljudskih knjižnic pri vseh zbirkah poseben primeren **popust**.

— — ZAHTEVAJTE KATALOG. — —

LORD MACAULAY:

„Raje živim v podstrešni sobici ubožen, a s kupom dobrih knjig, kakor da sem bogat, a nepismen kralj!“

Dr. I. LAH:

POMEN L. TOLSTEGA V DANAŠNJI KULTURI.

Težko je podati v eni uri pregled 82 letnega, velikega, delavnega življenja in vendar če prečitamo samo nekaj vrstic o njegovih delih, se nam zdi, da vemo vse in razumemo vse. Težko je popisati pomen tega velikega življenja in dela in vendar ga slutimo takoj, ako slišimo vsaj nekaj njegovih besedi. Težko je razumeti Tolstega, ako ne poznamo razmer, iz katerih je vzrastel, in vendar nam je tako razumljiv in jasen, da iz njega spoznamo razmere.

Ko sem se vozil iz Petrograda v Moskvo, sem pač mislil tudi jaz na to, da bi obiskal Tolstega na Jasni Poljani, saj je pač težko peljati se mimo tako slavnega in častitljivega kraja in ne pogledati v obraz velikemu mislecu sedanjega sveta. Toda že v Petrogradu sem izvedel, da Tolstoj ni na Jasni Poljani, ampak da je odšel nekam na letovišče. Na kolodvoru v Moskvi sem se srečal s Čehom Veleminskim, ki je bil že večkrat na Jasni Poljani in je izdal manjšo knjigo, v kateri popisuje svoje prebivanje pri Tolstem, tudi on je moral to pot iskati Tolstega izven Jasne Poljane. Tako sem se odpeljal proti jugu in ga nisem videl. Kakor bi si štel v srečo, ako bi mogel reči, da sem ga videl, tako se tudi tolažim pri misli, da so večni obiski grenili zadnje dni velikemu mislecu tako, da je moral oditi z doma. Ti obiski so bili sicer živ dokaz njegove velikosti in slave, toda Tolstoj ni potreboval osebnih časti; povedal je celemu svetu, kar mu je imel povedati in njegova oseba je le iznova ponavljala in dokazovala, kar je govorila njegova knjiga. Ko sem se vozil po prostranih ruskih poljanah, zdelo se mi je cel čas, da ga vidim, kako se dviga s svojo resno sivo glavo, kakor prorok nad to zemljo. Ko sem gledal krepki, duševno tako globoki ruski narod in mlado rusko zemljo, ki šele sedaj v znamenju dela vstaja v vsej svoji moči, se mi je zdelo, da je Tolstoj duša te zemlje, tega naroda. Tolstoj je živ izraz ruske narodne psihe, one hrepeneče ruske duše, ki tava po širokih prostranstvih ruske zemlje in išče odgovora na velika vprašanja. „Velik mož — z otroško dušo“, pravi o njem Veleminski in isto bi lahko rekli o Rusiji: „Star narod z mlado dušo“.

Dve skrajni smeri je našla otročje sanjava ruska duša, ko je iskala odgovor na svoje vprašanje: odkod in kam. Smer boja in smer miru. Revolucionarji so vzeli v roke orožje in so šli v boj proti absolutizmu, proti vladi, proti nasilju in proti zlu, ki je ležalo nad ruskim narodom. —

Tolstoj pa je pokazal pot miru, pot ljubezni in sreče. In zdi se mi, da se je sila, ki je hotela nasilje uničevati z nasiljem, ubila sama v sebi in da bo ta mladi milijonski narod, ki je vkljub absolutizmu in vladi, vkljub lakoti in raznim nesrečam živel svoje življenje, ne meneč se za velike boje zapadnega sveta, nastopil pot za svojim velikim prerokom, ne tako, da bo uresničil vse velike in globoke misli svojega filozofa, ampak da se bo njegov razvoj vršil nekako tako, kakor se je zgodilo pri Tolstem in da bo našel v svoji domovini srečo, ki jo je Tolstoj nazval z besedami: kraljestvo božje je v vas. V tem bo stalen jasen pomen Tolstega za ruski narod. Tolstoj se je razvijal ob enem z ruskim narodom, zato ga je mogel razumeti, videl je njegovo preteklost in bodočnost, zato mu je mogel postati prerok.

Ko se je Tolstoj rodil l. 1828., je Rusija že stala iz oči v oči velikemu vprašanju: ali gre moja pot skupaj z Evropo, ali pojdem svojo samostojno pot. Stali sta si takrat že nasproti dve struji: eni, ki so trdili, da je poklic Rusije višji, nego da se prilagodi evropski kulturi, in drugi, ki so mislili, da mora postati evropejska, ako hoče imeti svoj pomen. Tolstoj pa je pozneje razrešil to vprašanje po svoje: niti evropejska, niti ruska, ampak svetovna, krščanska bodi... Tolstoj je bil rojen kot grofovski sin na Jasni Poljani in je imel vzgojo, kakor so jo imeli vsi otroci tedanjega plemstva. Vzgajati so se morali otroci, da so postali ljudje *comme il faut* in Tolstoj je kmalu čutil, da je to nekaj tujega. Čutil je v sebi človeka. Imel je troje bratov in eno sestro. Študiral je v Moskvi in v Kazanji, lotil se je jezikov, pozneje prava, toda učenje ga ni posebno veselilo v tej dobi. Vendar je vse budilo njegovo zanimanje. Lepo nam opisuje v knjigi „Detstvo“, kako je na prvi poti Jasne Poljane v svet gledal koče in ljudi in je pri tem mislil, kaj je on, in kaj so ljudje. To vprašanje razmerja človeka do človeka se je pojavljalo v njem pogosto. Pripoveduje nam sam, kako je uplivalo nanj spoznanje, da ni lep in kako je spoznal vrednost notranje čednosti, ker ga ni hotel izvošček pohvaliti zaradi njegove samohvale, ko se je peljal v mesto nalašč, da se izpove pozabljenega greha. Potovanje po Evropi je poglobilo njegovo spoznanje, toda Tolstoj se je nekako branil notranjega glasu in je živel veselo življenje v svoji mladosti. Svoj krasni roman „Kazaki“ je n. pr. zakartal in ga je moral prodati za 1000 rubljev. Ko pa se je l. 1862. oženil in se je vrnil na Jasno Poljano ter je tam začel živeti z narodom, ob enem pa poglobljati se v življenska vprašanja, je rastla z njegovimi deli njegova svetovna slava, sam seboj pa je bil čim dalje bolj na jasnem, da ima to veliko življenje višji smisel, nego ga pozna svet.

Kaj pa se je zgodilo pred dobrimi tridesetimi leti, da se je vznemirilo vse svetovno časopisje? Kaj se je zgodilo, da so bili vsi listi polni imena Tolstoj? Kaj se je zgodilo, da se je povsod med vrstami, med besedami in v besedah čitalo: Tolstoj je zblaznel. Kaj se je zgodilo? Tolstoj je spoznal resnico. In zgodilo se je, kakor vselej, ko pride spoznanje: rodilo se je vprašanje, kdo ima prav: ali svet ali jaz? Ali je na svetu prav

tako, kakor je v resnici, ali ni prav? Ako je svet kakor je resničen tudi pravi, potem je nespametno bojevati se proti njemu in je resnica v njem. Ako pa na svetu ni prav, kakor je, potem je resnica drugod. Ako ni resnice v življenju, potem je svet nespameten, ker ne živi po resnici, ako pa je resnica v življenju, potem je nespameten ta, ki ne živi s svetom, ampak hoče svoje življenje. To misel je izrazil že v 30 tih letih ruski dramatik Gribojedov v drami: „Gorje od uma“ in ne le en ruski duh je stal pred tem vprašanjem in ga je razreševal. Prišel je do njega tudi Tolstoj in se je odločil za višjo resnico, ki je ni v življenju. Toda, ko je Tolstoj resnico spoznal, jo je pripoznal tudi v življenju in jo je hotel dokazati svetu z lastnim življenjem. Veliki pisatelj, ki si je bil pridobil svetovno slavo s svojimi deli kakor so „Vojna in mir“ in „Ana Karenina“ se je odrekel svoje slave, svoje umetnosti, svojih časti in sploh dosedanjega življenja vzel je nase kmečko obleko, visoke škornje in rubaško, šel je na polje delat in orat, šival si je sam čevlje, jedel je priprosto, celo hišo je popravljaj sam. Vsega tega si zapadni svet ni mogel razlagati in je sodil po svoje. Tolstemu pa se je zdelo to čisto naravno, dasi mu je bilo že 50 let in se ni dal od nikogar pregovoriti, da bi ne ostal zvest temu svojemu spoznanju. Ko se je nekoč peljal po Moskvi, ga je spoznal izvošček in ga je v svoji priprostosti prosil, naj mu pošlje knjigo „Detstvo“, ker je slišal, da je prav lepa. Tolstoj pa mu je rekel, da mu pošlje rajše knjigo: Hodite v luči, dokler je luč... Neki japonski pisateljici, ki je hotela prevajati njegova leposlovna dela, je rekel, da je to izguba časa, ker so dela zadnjih let mnogo bolj važna. Umirajočemu Turgenjevu, ki ga je prosil v imenu ruske zemlje, naj se vrne k leposlovju, Tolstoj ni hotel obljubiti, da se to zgodi. Tako dosledno se je Tolstoj držal resnice, ki jo je bil spoznal. V čem pa je obstajala ta resnica? Ta resnica je obstajala v spoznanju, da živi svet napačno, da živi brez resnice, da živi v laži. To je Tolstoj spoznal, ko je gledal svet okoli sebe. Čas sam je prinesel to spoznanje s seboj. Le pogledjmo ona leta: boji med narodi in med državami, narodni, verski, politični boj, boj med delavcem in kapitalom polni to dobo. In Tolstoj je dobo temeljito poznal saj jo v svoji mladosti prepotoval Evropo, študiral je socialne filozofe in je zasledoval razvoj narodov. Videl je boj človeka proti človeku, svet poln sovraštva, nasilja, zatiranja. In k temu se je pridružilo še rusko vprašanje. Doba nihilistov se je bližala h koncu, prišla je doba teroristov. Misliti si moramo tedanji boj med zapadnjaki in slovanofili; že sto let je trajal ta boj, to vprašanje Rusije. Od časov Petra Velikega namreč se je ruska inteligenca odtujevala narodu, vzela je nase evropsko kulturo in tako je nastal prepad med priprostim ruskim človekom in med izobražencem. Bilo je to naravno: Rusija ni mogla ostati zaprta uplivu od zapada. Nastopali so vedno ljudje, ki so trdili, da ima Rusija svoj razvoj in da je napačno, ako se v nji širi evropska kultura. Ta boj je nastal že za časa Katarine Velike, ponovil se je z vso silo v t. zv. štiridesetih letih in je dobil v sedemdesetih letih novo fazo. Turgenjev je bil

mojster te dobe; njegovi „Otcí in sinovi“, „Nov“ in drugi romani slikajo ta boj, boj modernega ruskega človeka, ki je stal na prehodu preproste narodnosti in kulture in je iskal zveze med Rusijo in Evropo. Po l. 1812. se je povzdignila narodna samozavest v Rusiji, začel se je boj proti francozomaniji, toda višja družba je živela po francoskih manirah in dekabristi l. 1825. so napravili celo zaroto in revolucijo. Po letih 1830 se je pojavil Čadajev s svojo narodnostno filozofijo in za njim so nastopili slavjanofili Tjutčev, Homjakov, Aksakov in dr., ki so v prozi in pesmih širili svoje slavjanofilske nazore. Ruska romantična literatura se je dvignila med tem visoko in je stala že vsporedno z evropsko; to je bil čas, ko je nastopil Gogolj s svojim smehom in je v „Revizorju“, v „Mrtvih dušah“ in v drugih delih odkril in pokazal pravo Rusijo. Za njim je kmalu nastopil Turgenjev, ki je v svojih „Lovčevih zapiskih“ budil ljubezen k preprostemu narodu.

Ta ljubezen k preprostemu narodu je postala geslo posebno onih mladih ljudi, ki so študirali na evropskih univerzah. Vračali so se v domovino z evropskimi gesli svobode, konstitucije itd. Posebno po l. 1848., ko je duh svobode zavel po Evropi, so se pomnožile vrste mladih ljudi, ki so šli med narod, hoteli so ga učiti. Oblačili so se v navadno obleko in so skušali rešiti narod, človeštvo. Dobili so svoje ime: nihilisti. Toda poleg njih se je razvijala še druga smer, ki je bila naperjena naravnost proti carizmu, proti absolutizmu. Začele so se skrivne organizacije z revolucionarnimi načrti in nameni, v podzemeljskih prostorih so imeli svoje tiskarne, pojavljali so se atentati; in bolj ko se je iz strani anarhistov in teroristov glasil glas: svoboda, bolj se je množila policija, ki je hotela s silo zatreti to gibanje. Bil je to boj na življenje in smrt. Res je vlada odnehala, l. 1861. je prišlo osvobojenje kmetov in z njim nešteto novih vprašanj, kajti narod sam še ni bil pripravljen za svobodo. Za Rusijo je nastala težka doba notranjega boja in razvoja. Boj med policijo in anarhisti se je nadaljeval: na eni strani z atentati na drugi s smrtnimi obsodbami. Med tem je prišla poljska vstaja l. 1864. in nekaj let pozneje se je začelo gibanje na jugu in javen glas je dokazoval, da je Rusija poklicana, da reši suženjstva svoje balkanske brate. Res je sledila vojna na Balkanu. Vse te boje je videl Tolstoj, udeležil se je celo sam vojne na Kavkazu in v Sevastopolu l. 1855., poznal je izobražene ruske ljudi in kmete, saj se je od leta 1862., ko se je bil vrnil na Jasno Poljano, ukvarjal z vzgojo ljudstva, živel je z narodom in je poznal njegovo mišljenje in naziranje, in je tako poznal kmečko vprašanje, ki ga je opisal v „Jutru Pomješčika“. Poleg tega je v tej dobi napisal dvoje največjih del: „Vojno in mir“ ter „Ano Karenino“; analiziral je pri tem ruskega človeka, narod, poglobljal se je v vprašanje in ni čuda, da je veliki duh pogledal do dna. V „Vojni in miru“ kaže nam Rusijo ob prehodu iz XVIII. v XIX. stoletje. Ne zmaguje ponosni Napoleon, ki samozavestno vodi svoje voje, ampak oni starček Kutuzov, ki se da voditi vojskam, ki se izogiblje boju in se bojuje, ko je prisiljen bojevati se. V „Ani Karenini“

je pokazal Tolstoj moderno Rusijo. Na čelo tega romana je postavil značilne besede: Moje je maščevanje, jaz se maščujem. V romanu vidimo skeleče rane, ki jih ima moderna kultura, boj in nesoglasje z življenjem, obupana nesrečna srca, ki iščejo sreče v življenju in je ne najdejo. Kje je torej sreča, kakšen je smisel življenja? Na to nam odgovarja Tolstoj na koncu „Ane Karenine“ v onem trenutku, ko junak Levin spozna resnico, ko ljubi, veruje, ko živi novo življenje.

Zgodilo se je l. 1750., da se je bližal Parizu mlad francoski filozof Rousseau, ki je bil preživel že svojo burno mladost ter je hotel sodelovati pri francoskih enciklopedistih. Ko je prišel v Pariz, je čital, da razpisuje francoska akademija nagrado za najboljšo rešitev vprašanja: Ali in kako sta prispeli veda in umetnost k spopolnjenju človeštva. Rousseau je šel v mestni vrt, legel je na zemljo in se je razjokal. Šel je domov in je napisal odgovor, ki se je glasil negativno: veda in umetnost nista spopolnili človeka, ampak sta ga poslabšali. Dobil je nagrado in Rousseau je ostal poslej zvest svojemu nauku, v tem smislu je napisal vzgojno knjigo „Emile“, kjer dokazuje, da je človek po naravi dober, da pa ga skazi kultura. Zato je treba začeti novo življenje z novo vzgojo in od tu izhaja njegov naravni evangelij: vrnimo se k prirodi. Rousseau je umrl na predvečer revolucije 1788. in glejte revolucija, ki je hotela uresničiti njegov nauk enakosti in bratstva, je dokazala, da človek po naravi ni enak in dober, da je v njem mnogo slabega. Isto se je zgodilo s Tolstijem: Tolstoj je prišel do istih zaključkov, kakor Rousseau, le da se ni glasil njegov klic samo: vrnimo se k naravi, ampak vrnimo se h krščanstvu; namestu konfesije savojskega vikarja, v kateri podaja Rousseau svojo vero, je Tolstoj pokazal na pozitivna tla krščanstva na evangelij in od tu se je začel preobrat.

Ko se je to zgodilo, je bil Tolstoj že svetovno slaven človek. Leta 1852. je izšel njegov prvi spis „Detstvo“ pod imenom L. N. T. in vsi so priznavali, da je ta L. N. T. velik talent in globok psiholog. Na to je hitro sledilo še nekaj spisov iz katerih vidimo njegovo mladost in njegov razvoj. Med tem je odšel Tolstoj na Kavkaz, popisal je razne scene iz tabora in v trilogiji „Sevastopol“ je opisal vso smešnost in grozo vojne. Zaradi vojne razburjena Rusija je čitala z velikim zanimanjem njegova dela. Kaj šele, ko je začel izhajati veliki roman „Vojna in mir“, ki je dobil naslov ruske ilijade, ali, ko je izšla „Ana Karenina“. Toda nekaj posebnega je bilo v vsej umetnosti Tolstega, ta umetnost ni samo zabavala, ta umetnost je učila, ker je dajala misliti. Vsa sodobna vprašanja, socialno, versko, narodno, vse razmere, vsi dogodki so našli odmeva v duši umetnika in vse je hotel razrešiti. To je dajalo njemu in njegovi umetnosti posebno slavo.

Zato je svet ostrmel, ko se je Tolstoj odrekel umetnosti in slavi in je šel delat na polje, namesto da bi pisal. Kako je bilo mogoče, da se je to zgodilo? Tolstoj je spoznal, da so vsi boji človeštva, vse sovraštvo, vse zlo posledica napačne kulture in da je svet prišel do medsebojnega

pobijanja zato, ker je človeštvo zapustilo evangelij. Že slavni češki pedagog Komensky je rekel: „Kristjani, če bi bili pravi kristjani, se ne morejo med seboj bojevati“; in ker je Tolstoj videl, da bi kristjanstvo ozdravilo vse zlo sodobnega sveta, je postal trinajsti apostol. In glejte, svet ni z manjšim zanimanjem čital njegovih spisov o veri, o evangeliju, o kraljestvu božjem, kakor preje njegove romane. Po preobratu je Tolstoj izdal samo tri večja leposlovna dela: „Moč teme“, „Kreuzerjevo sonato“ in „Vstajenje“. In sam priznava, da je ta dela napisal samo zato, da je pojasnil svoje nauke in vendar so ta dela bila takoj preložena v vse jezike in celo v slovenščino. Od one dobe, ko je Tolstoj začel na Jasni Poljani svoje evangelsko življenje, so bili uprti tja pogledi celega sveta. 33 let je bila Jasna Poljana kakor božja pot, kamor so se stekali romarji celega sveta. In vprašanje nastane: ali je bila to oseba Tolstega, ali njegov nauk, ki je tako vabil k sebi svet? Zdi se mi, da oboje. In v tem je pomen Tolstega v današnji kulturi.

„Tolstoj je sreča Rusije“ pravi o njem prof. Krejči in lahko rečemo: Tolstoj je bil sreča sveta. Ne v tem, kar je našel, saj to je svet že imel, ampak da je našel in izvedel, kar je našel, v tem je njegov pomen. Tolstoj je našel iz evangelija dva glavna stavka: ljubi bližnjega kakor samega sebe, in: ne upiraj se zlu z zlim. V izpolnjevanju teh dveh zapovedi je videl Tolstoj rešitev moderne družbe iz vseh nesreč in bolesi, ki jih je prinesla seboj napačna kultura. V evangeliju je našel Tolstoj vero v Boga in s tem je našel odgovore na vsa vprašanja, v tem si je ustvaril tudi svoj svetovni in življenski nazor. Evangelij je človeštvo sicer imelo, toda živelo ni po njem in Tolstoj ga je odkril znova: razložil ga je tako, kakor se je moral glasiti v svoji prvotni popolnosti. Tolstoj pa je uredil tudi svoje življenje po svojem nauku, zato je postal upliven njegov nauk. Postal je živa vest modernega sveta.

Razmerje Tolstega do t. zv. nihilistov se mi zdi podobno razmerju med sofisti in Sokratom. Modrost sofistov je bila v besedah in izrazih, Sokrat pa je hotel z besedami in izrazom dati vsebine, ni iskal visokih sfer, v navadnem življenju je pokazal resnico svojih besedi. Nihilisti so govorili o ljubezni do ljudstva, o svobodi naroda, šli so med narod učiti, razlagali so razne socialistične nazore in so skušali živeti z narodom; toda med njimi in narodom je bil propad; zato so se bolj in bolj ponavljali slučajji, kakor je oni Neždanov v „Novini“, ki se ustrelil, ko vidi, da ni našel polja za svoje delo. In prav v tem romanu v „Novini“ je zapisal Turgenjev besede: Novini je treba mnogo orati. In to je storil Tolstoj. Nele govoriti o narodu, ampak živeti z njim popolnoma, ne le govoriti o svobodi, ampak res osvoboditi ga, ne le govoriti o reformah, ampak tudi izvršiti jih na stalni podlagi. In to stalno podlago je našel Tolstoj v evangeliju.

Toda Tolstoj se ni prilagodil narodu, kakor oni, ki mislijo, da so glasniki ljudske volje. Narod je bilo treba spopolniti: zato ni sprejel za podlago svoje filozofije, cerkveno oz. državno vero, ampak oni preprosti

evangelij, ki odgovarja človeški duši, odkril je kraljestvo božje v človeških srcih in je dokazal, da bodo ljudje dobri in srečni, ako se bodo držali zakonov, ki jih nosijo zapisane v srcih, zato je bil zoper vse, kar moti človeštvo, da ne pozna te svete svoje notranjosti. Ves preobrat sveta je postavil Tolstoj na verska tla, po evangeljskih besedah: iščite najprvo božjega kraljestva in vse drugo vam bo privrženo. Edino prava globoka vera, daje po mnenju Tolstega smisel življenja in nam kaže pravo pot. Zato je klical ljudstvo proč od poganstva in malikovalstva ter mu je pokazal pravi svet vere, kakor je bil položen v evangeliju.

Tolstega svetovni nazor je panteističen. Bog mu je duh in v tem duhu so vsi ljudje otroci božji in zato med seboj bratje. V tem panteizmu je našel Tolstoj odgovor, zakaj je mogel Kristus trditi, da je božji sin. Mi vsi, pravi Tolstoj, smo otroci božji, ker smo otroci enega duha. Zato pa je treba, da nas veže med seboj ljubezen in da izvršimo svoj namen, ki ga čutimo v sebi, s tem, da živimo eno življenje. Glede vere pravi Tolstoj: danes se prepirajo katoliki, protestantje, pravoslavni in drugi, kdo ima prav in vsak hoče biti edini, ki ima prav. Mi pa lahko rečemo, nihče nima prav, ker ni nihče po evangeliju. Tam leži še čista rešnica, zato jo je treba obnoviti in jo pokazati svetu v jasni luči. Krščanstvo ni klerikalizem, krščanstvo je vera svobode in ljubezni. Zato je prišel Tolstoj v konflikt s cerkvijo in vlado.

Misliti si moremo, da bi Tolstega nauk morda ne bil tako uplival na svet, da ga ni prinesel slavni pisatelj in da bi bil kak drugi glasnik evangelija ostal nepoznan na ruskih poljanah in bi bil kakor glas klica-jočega v puščavi. Toda tudi Tolstega nauk bi ne bil uplival samo zaradi osebe, ako bi ne bil Tolstoj dosledno izpeljal v življenju, kar je zasnoval v teoriji. Rečemo pa lahko, da je nauk Tolstega našel tak odmev celem svetu zato, ker je bil njegov nauk velik in svet, vzvišen in resničen, ker je tak nauk potreboval svet. Moderna družba s svojimi dvomi in z brezmiselnim življenjem je bila potrebna nauka ljubezni, potrebna je bila globoke, tihe vere, potrebna je bila notranjega miru.

Verska revolucija, ki se je vršila v Evropi od onega časa, ko so nastopili Straus, Stirner, Büchner, posebno pa, ko je zmagal na celi črti darvinizem, še ni bila končana. Dva glasnika nove vere je čul zapadni svet: eden je bil nemški filozof Nietzsche, ki je učil vero nadčloveka, drugi pa je bil Häckel, jenski filozof, ki je bil ustanovitelj monizma. Oba sta našla dovolj privržencev. Toda zdi se mi, da danes nad obema zmaguje Tolstoj. Nietzsche je bil pravi antipod Tolstemu. Razvijal se je ob istem času, kakor Tolstoj. Toda Nietzsche piše antikrista, Tolstoj uči evangelij, Nietzsche uči nadčloveka, ki se bo dvignil nad človekom s svojo brezobzirno voljo k moči, Tolstoj pa uči ljubezen in enakost ljudij, Nietzsche poziva silne, da vladajo nad slabšimi, Tolstoj odklanja vsako vlado človeka nad človekom. V Nietzscheju in Tolstem si stojita nasproti dva skrajna pola, pa tudi skrajni misli germanske in slovanske filozofije. In kdo je zmagal? Ne da se tajiti pomen Nietzscheja v moderni kulturi,

njegov individualizem ima v sebi mnogo zdravega, toda njegov nauk je mogel postati evangelijski samo gorenjih desetisoč, Tolstoj pa je videl pred seboj vere in rešitve željne mase, videl je narod in človeštvo in temu je namenil svoj nauk. In danes slišimo mnoge glasove, ki se glase enako; Eucken piše o pomenu kristijanstva v današnji verski krizi, Chamberlain je izdal „Worte Christi“, Emerson govori navdušeno o veri, Trine piše „Raj srca“. Toda noben teh slavnih mož, ni dosegel v verskem vprašanju naše dobe takega pomena, kakor Tolstoj. Tudi ako ne sprejemamo njegovega nauka v celoti, ne moremo, da bi o njem ne premišljali. Zdi se nam, da čitamo v njem svete besede resnice, tako prepričevalno done preproste besede iz knjig Tolstega.

Da, Tolstoj je bil sreča Rusije in sreča nas vseh. Verski dvomi so razjedali mlade duše in on jim je pokazal vero, resnično in globoko vero, spolno vprašanje modernega življenja je postajalo vsak dan važnejše, in on je napisal „Kreuzerjevo sonato“ ter jo spopolnil z razlago, ker jo ljudje niso razumeli; prostitucija in prodajanje ljudij je ponižalo človeštvo v njegovi propalosti in on mu je napisal: „Vstajenje“. Ni še končano; boj divja naprej in konca mu ne vidimo. Tolstoj je povedal svetu vse, kar mu je imel povedati in je odšel v samoto, da popolnoma izvrši svoj nauk. Na potu pa je umrl, kakor da bi smrt hotela reči: ni še čas oditi v samoto, boj divja še dalje in treba ga je bojevati. „Nad milijone ljudij“, je vzdihnil Tolstoj v zadnjih besedah, kakor bi hotel reči, da na milijone ljudi čaka odrešenja.

Tudi k nam so prišli odmevi naukov Leva Tolstega, tudi mi smo jih potrebovali. Verska kriza je prišla tudi pri nas in tudi mi smo imeli vprašanja, ki jih je bilo treba rešiti. Ne moremo morda v vsem slediti Tolstemu, kajti nemogoče je za naše pojme, da bi ne branili svojega, ako nam hočejo vzeti narod, domovino. V tem oziru bomo rajši sledili drugemu sodobnemu slovanskemu mislec, Masaryku, ki ima s Tolstim mnogo sorodnega. Toda nasproti stavku „ne upiraj se zlu z zlim“ je postavil Masaryk svoj nauk: proti krivici se je treba bojevati, če treba tudi s silo, ker bi sicer lahko zlo zmagalo nad dobrim. Seveda ne sme namen posvečevati sredstva. Tudi Kristus je zapodil barantače iz svetišča. Vkljub temu, da morda ne moremo v vsem iti za Tolstim, — kajti popolno izvajanje njegovega nauka bi vodilo k uničenju sedanje kulture, — vendar moramo priznati veliko resnico, ki leži v njegovih verskih naukih, ki tako hladilno upliva na skeleče rane današnjega dvomečega sveta. Raj je izgubljen, božje kraljestvo ni od tega sveta, lahko pa oboje najdemo v srcu.

Hotel sem ravno mladino opozoriti na Tolstega in si ne želim nič drugega bolj, nego, da bi ga mnogo čitali. Malokateri pisatelj more tako ugodno uplivati na razvoj mladega človeka, posebno v verskem vprašanju. Nemogoče je uničiti današnjo kulturo, misel sama je utopija, mogoče pa je odstraniti nje slabe posledice, ako bomo sledili Tolstega nauku, ter ga skušali uresničiti v življenju.

Pojavijo se misleci in geniji na svetu, ki puste za cela stoletja smer za seboj: podobni so ladji, ki se pojavi na morju in reže globoke brazde valov. In slovanstvo ima takega velikega misleca, ki bodo stoletja ponavljala njegove besede in njegove misli; in ta velikan duha, ki je vrezal v mlado ledino ruske zemlje globoke brazde in je dal celemu svetu zgled velikega delavca — je Lev Nikolajevič Tolstoj.

Velika imena pozna XIX. vek; imena iznajditeljev, učenjakov, mislecev, umetnikov, pisateljev. In Slovani smo pridali k tem imenom ime Leva Tolstega.

RADOVAN KRIVIC:

KAKO SI JE RAZLAGATI STAVEK: VERA JE
PRIVATNA STVAR VSAKEGA POSAMEZNIKA.

Ker se v zadnjem času narodno-radikalni struji kar na debelo pred-
baciva hinavstvo v verskem vprašanju radi njene programatične
formulacije: vera je privatna stvar vsakega posameznika, se ne
morem vzdržati, da ne bi ponovno razjasnil te točke. Sicer se je
stvar premlevala že mnogokrat v „Omladini“ in bi morala biti jasna trezno-
mislečemu človeku, vendar upam, da pričujoči moj donesek k tej točki ne
bo odveč; članek je izvleček iz mojega referata na zaupnem sestanku v
Ljubljani in veselilo me bo, ako se mi je ž njim posrečilo izbiti dno
večnemu, neutemeljenemu psovanju, da je naša struja versko indiferentna
in da ribari v kalnem, ter pokazati, kako brezvestno je po takem referatu
pisanje v „Naših Zapiskih“ o verski indiferentnosti narodno-radikalne struje.

✱

✱ ✱

Kaj je verstvo? A. Postanek. Človek si je hotel na zadovoljiv način razjasniti uganke sveta, življenja in smrti; hotel si je pridobiti mir, kajti groza ga je bila učinkov narave in brez moči se je čutil napram njej; hotel je pa najti in postaviti si trdno pot za svoja dejanja. Kratko: že prvi človek, človek stoječ na pragu kulture je moral imeti neko teorijo stvari, moral je imeti neko — da se tako izrazim — filozofijo, ki je bila sicer čisto enostavna, ki pa je pri vsej enostavnosti zadostovala za vse slučaje: za razlago sveta, življenja in smrti.¹

Vedeti pa moramo, da takrat ko si je človek na ta način ustvarjal odgovore na vse uganke in ko je na ta način svoje hrepenenje po jasnosti uteševal, da takrat še ni bil tako umsko dospel in da še ni imel nobenih — danes bi rekli: znanstvenih — poznatkov o naravi, svetu in življenju. Pozna le eno dejstvo: dejstvo, da eksistuje; kajti neposredno se zaveda pojavov v svoji notranjosti. Toda ne študira se, ne analizuje svojih notranjih

¹ T. G. Masaryk: Versuch einer konkreter Logik, str. 278.

pojavov, zamaknjen je v zunanji svet, v svet predmetov. In po analogiji svojih lastnih notranjih pojavov presoja vse pojave v naravi. Kolikortoliko se zaveda, da je voljino in delujoče bitje in to svojstvo prenese tudi na vse zunanje stvari, z eno besedo: prvi človek vse personificira. Vsak napol nenavaden pojav si predstavlja kot je on sam. Povsod je videl bitja, ki so bodisi močnejša ali slabejša nego je sam. Iskal si je naklonjenosti teh bitij, da bi tako odvrnil od sebe nevarnost, ki mu je po njih pretila. Z darovi in s prošnjami jih je skušal pridobiti za sebe. V tem je početek kulta. Istotako je bilo tudi še potem, ko ni že več personificiral predmetov in pojavov, ampak smatral predmete za sedeže duhov.

Kako je prišel do duhov? Iz večjih okoliščin: sebe je začel smatrati za bitje, sestavljeno iz telesa in duše. Saj je videl dušo v senci svojega telesa, ki se je zgubljala v telo; videl je svoj obraz v gladini vode; slišal hropenje umirajočega in mislil, da odhaja duša iz telesa. S temi dušami pokojnikov je govoril v sanjah. Samo okoliščine, ki so ga privedle do prepričanja o eksistenci duhov. Imeti moramo vedno pred očmi dejstvo, da prvi človek še ne zna znanstveno misliti, ima premalo izkustev in zato tak nazor. Pa še drug vzrok je bil, ki ga je privedel do prepričanja, da vidi duhove, oziroma da so duhovi. In ta vzrok nam je iskati v nagonu samoobrambe. Samoobramba ga je privedla do tega, da si ni mogel misliti, da je s smrtjo vse proč. Tako težavno in mukapolno je življenje in v vednih nevarnostih, ter v vednem boju za obstanek. Ali je torej vredno živeti, če je smrt konec vsega? ... Pa saj ni, saj vidi dušo odhajati iz telesa umirajočega, saj se vračajo duše v spanju k njemu, saj govori z njimi. Te duše žive po smrti telesa, žive večno, lepše življenje. Nagon samoizobrazbe pač ni pustil človeku misliti, da se s smrtjo vse konča; saj to ni mogoče. Človeška natura tega ne prenese! Tako je prišel človek do prepričanja o duhovih, o dušah ter posmrtnem življenju.

Takšen je bil torej prvotni nazor, takšno je bilo verstvo prvotnega človeka.

To verstvo ni bilo v prav nobenem nasprotju s čutnimi poznatki in izkustvi.

Ko se je pa človeški duh bolj razvil, ko je začel opazovati, primerjati pojave ter opazovati dele, sestavine predmetov, ko se je pojavila v njem možnost abstrahiranja, ko je, z eno besedo, postal človek znanstvenejši, takrat se je pa pojavil dvom, če je vse to res, o čemur je bil dosedaj prepričan. Nič več ni videl duš. Kaj je s posmrtnim življenjem? In ker mu tu um ni dal odgovora, zatekel se je k veri. Mislil je, da je tam, kamor razum ne doseže, vera potrebna. Preveč ukoreninjeno je že bilo v njegovo naturo hrepenenje po posmrtnem življenju, kakor da bi mogel živeti brez vere v posmrtnost. Želel si je posmrtnega življenja, in zato je veroval, da je to življenje. Ni videl duše, a veroval je, da jo vidi oni, ki mu o njej govori — duhovnik.¹

Tu lahko govorimo o verstvu v pravem pomenu besede, o nazoru, ki je poleg znanstvenega nazora, ter z njim v boju. Verstvo je zato svetovni nazor, čegar vsebina, na zadovoljiv način utešuje

¹ Dr. Fr. Krejčí: O filosofii přítomnosti. 1904. Str. 9—11.

hrepenenje po zagrobnem življenju. Zunanji znak njegov je kult, obredi, s katerimi se pridobiva naklonjenost božanstev.

Zato pa ta nazor ne sme biti zamenjavan z drugimi, ki jih je pozneje zamislil človek, da bi dal svojemu življenju smisel in cilj. Vse one težnje, vsa ona čuvstva, ki so nekdanj biva povzročitelj verstva so ostala in brez njih ne bo niti poslednji človek. — Pred menoj je slika svobodomisleca, brezverca Kupke „Quam ad causam sumus?“ — Noč se razprostira nad dvema vrstama mrzlih sfing; v taki zvezdni noči še bolj kot kdaj drugič čutiš vsemirje... Še bolj ko kdaj drugič se ti vsiljuje vprašanje: zakaj vse to, v kak namen, odkod to?... Sfinge — vprašanja, uganke... In med temi vrstami mrzlih sfing stoji človek s povešeno glavo; morda je smelo zastavil korak med sfinge, da jim pogleda v oči in jim izsili odgovor na vprašanja...; toda že po par korakih mu je zastala noga, povescila se glava; premišljuje... Znanstvenik se mi zdi, ki raziskuje prirodo in njene pojave, pa se ustavi pred onimi večnimi vprašanji: odkod, zakaj, kam? Kako si bo dal odgovor, kje ga našel?

Kar se večnih vprašanj tiče, ni današnji človek drugačen kakor je bil prvi človek. Le forma, s katero danes rešuje vprašanja, je drugačna, kakor je bila v začetku, ko je bila forma verstvo. V filozofiji, umetnosti, etiki, — tu se danes podaja smisel in cilj življenja in seveda tudi še v verstvu, toda pri onih, pri katerih so odpadli predpogoji (neznanstvenost mišljenja), ki so nekdanj stvarjali verstvo poleg že preje označenih motivov — želja, razrešiti uganke sveta, življenja in smrti groze pred naturnimi pojavi, hrepenenje ustvariti si trdno pot za svoja dejanja itd., — pri teh in za te verstvo ne more imeti nekdanjega pomena.

Ne smemo pa prezreti nekega važnega pojava, ki skoro zavaja človeka do misli, da se danes tudi še tvorijo nova verstva, novi verski sistemi. Koliko privržencev ima grobi materialistični spiritizem, ter finejša, med inteligentnejšimi krogi se razširjajoča teozofija. Oboje se pojavlja iz istega hrepenenja kot verstvo: ohraniti si upanje na posmrtno življenje.

B. Bistvo in vsebina verstva. Omenil sem že, da verstvo, začetni poskus rešiti uganke sveta, življenja in smrti, ne sme biti zamenjavan in identificiran s poskusi, ki jih napravlja moderni človek, da bi ona vprašanja rešil. „Ni še vsaka težnja, najti višji smisel življenja in preiskavanje najglobokejših svetovnih problemov verstvo.“ (F. V. Krejči: Náboženství a moderní ideal člověka str. 28.)

Zato je, recimo, definicija Gumplowiczova: „Den Inbegriff der Vorstellungen, die sich im menschlichen Geiste über all die Dinge bilden, die er sinnlich wahrzunehmen nicht im Stande ist, die zu kennen aber ein unüberwindliches Bedürfnis seines Gemütes ihn drängt, nennen wir Religion“ (Rassenkampf, II. izd. 134 str.), za to je ta definicija preširoka; v začetku je bilo to verstvo, da, ali danes ne vedno. Zato, da bomo znali ločiti en poskus od drugega, verski svetovni nazor od današnjega svetovnega nazora, verstvo od današnjih poskusov, najti smisel in cilj življenja, zato moramo v kratkih potezah podati vsebino in bistvo verskega nazora, verstva.

Verstvo ima čisto svojo sliko in nazor o svetu. Pred vsem temelji ta nazor na veri¹ v eksistenco višjih bitij kakor je človek sam.

Ta višja bitja pa posegajo v tek sveta, vsemirja, življenja. In od tod vera v čudeže v verstvih. (Danes že močno gine vera v čudeže!) Od teh višjih bitij, od bogov, od Boga pa je človek tudi nravno odvisen. Človek čuti svojo malost in slabost in zato ne išče središča sveta in življenja v sebi in na tem svetu, ampak daleč od sveta, na drugem svetu, kamor ne dosežejo oči in razum; zato ima tam fantazija neobsežno polje. Posledica tega je verski dualizem, ostro nasprotje in različnost med zemeljskim in zagrobnim življenjem. Tam je osebni Bog gospodar nad svetom, ustvarjen po podobi zemeljskih poveljarjev. (Anthropomorfismus.) Kakor pa nastaja iz razmerja človeka do človeka nrvnost, tako nastaja tudi posebna moralka iz razmerja človeka do Boga. Človek skuša in obljublja Boga poslušati — toda zato pa hoče tudi gotovih ugodnosti: plačilo, če ne na tem, pa plačilo na onem svetu. Iz tega sledi nadaljni znak vsakega verstva: princip plačila in kazni. Zato delaj dobro, ker Bog tako hoče in boš zato večno poplačan; za slabo delo ti je pa Bog postavil večno kazen v pekl. Toda kdo pojde v večno življenje? Duša. In radi tega vera v neumrjčnost duše. Človek vidi, da je dobro delo malokdaj na tem svetu poplačano, da se pa nasproti temu hudobnim kljub zlobnosti dobro godi. Človek hoče imeti za delo plačilo. Vstvaril si je poleg vidnega še nevidno z posmrtnim življenjem. In to življenje bo večno; večno bo veselje za dobro in večno bo trpljenje za zlo. Človek bi rad večno živel, boji se misli na smrt — duhovni so pa takoj pri roki in ti mu obljubijo večno življenje — na onem svetu. To je bistvena vsebina vsacega verstva. Zato je treba ločiti med tem, kaj je pravo verstvo in kaj so različni poskusi modernega človeka razložiti uganjko sveta in podati smisel življenja. — Toliko se mi je zdelo potrebno omeniti o postanku verstva, o veri, ter o vsebini in bistvu verstva.

* * *

Po teh razmotrivanjih pa preidem na našo programatično točko: vera je privatna stvar vsakega posameznika, zadeva, ki ne spada v društven delokrog. Kaj pomeni ta formulacija? Pomeni, da verstvo ne more biti tisti element, na podlagi katerega bi se organizirala struja; struja ni pripoznala verstva za svojega organizacijskega činitelja. Na strani 26 v brošuri „Iz naroda za narod“ berem besede: „... da napredujemo v smislu verskega individualizma, ki edini jamči za

¹⁾ Skoro vedno se pri nas zamenjuje v debatah verstvo in vera. Vera je le princip spoznanja v verstvu, nasproti moderni vedi, kateri je princip spoznanja razum. Univerzitetni profesor dr. Fr. Krejči pravi v svoji knjigi „O filosofii přítomnosti“: „Vera kot princip spoznanja išče zadnjega dokaza v trditvi avtoritete, o kateri predpostavlja, da resnico ve. Vera ne nudi možnosti, da bi se vsak človek sam prepričal o resničnosti trditev, ne podaja dokazov in jih tudi ne zahteva. Prepričevalnost trditve izvira iz pripoznanja avtoritete, k čemur tudi razum prispeva, k čemur pa zadostuje seveda samo čustvo. Razum pomenja: verovati le sebi, vera: verovati drugemu.“ To tedaj je vera, kar je treba ločiti od verstva. Pri nas pa ima vera isti pomen kot konfesija.

popolno svobodo v verskih vprašanjih delovati na to, je naloga vsakega naprednega človeka". S temi besedami so izpovedali, da verstvo ni regulativ strujinega delovanja, ker stvar, ki je individualna, privatna zadeva posameznika, ne more biti regulativ celote, struje.

Verstvo je, oziroma naj bo privatna zadeva posameznika — in ni oziroma naj ne bo regulativ delovanja in življenja, celot, skupin — in vendar je ni socialnejše zadeve, kot je verstvo, ki je bilo najvišji regulativ življenjskega dela, celih, velikih skupin, narodov.

Vsako verstvo si namreč prisvoja dobro, da ima ono samo in edino absolutno resnico. Ali bom torej pustil svojega sočloveka v temi, če vem, da imam resnico? Ne; prizadeval si bom pridobiti ga in bojeval se bom proti vsemu, kar me ovira na razširjanju resnice, mojega verstva. Verski egoizem mi ne da miru, in tako in zato je eno ali drugo verstvo zadeva ne posameznikov, ampak celih velikih skupin. Sociologija prišteva verstvo med socialno-psihološke pojave. In res je! Med velikimi množicami se je širilo naenkrat gotovo verstvo, gotov verski nauk, oznanjevan od učenic a ter njegovih učencev ter od učencev učencev — od duhovnikov. Brez duhovnikov ni nobenega verstva. Tem ljudem, tej kasti, stanu pa je na tem, da se njih nauk širi med čimdalje večjo množico, med katero so potem v stanu obdržati svoj ugled. Trudijo se ugled povečati — ter stem tudi svoje blagostanje. Vsak stan stremi po večjem blagobitu. Tako nastaja ono, kar imenujemo danes klerikalizem. Duhovniški stan si skuša pridobiti večjo moč in s tem večje blagostanje, ravno tako kot skuša to doseči kapitalist. Ravno tako, kot se proti njemu organizuje in skuša priti do pravic proletariat. Klerikalizem je nekaj neobhodnega, nastane nujno, kakor hitro so dani pogoji. In glavni pogoj je, k verstvu nagnjeno in absolutnih resnic žejno človeštvo. Gotovo verstvo, oziroma v našem slučaju konfesija,¹ cerkev ne more obstati sama od sebe, mora imeti vrsto ljudi, ki se posvetijo nalogi, obdržati konfesijo (vero, da se priprostejše izrazim) med ljudstvom, ta vrsta ljudi tvori stan, ki mora hoteti biti močan — na čegav račun? Na račun vernikov! Duhovniški stan se mora boriti proti vsakemu stremljenju, ki hoče izpodkopati versko mišljenje vernikov, ali pa, ki hoče potisniti s pozorišča duhovništvo, kar seveda ni drugače mogoče, kakor da se izpodkoplje versko mišljenje. Zato se mi pa zdi tako frazerski in klavern boj takozvanih liberalnih strank proti klerikalizmu. „Ne proti veri, proti klerikalizmu smo.“ Posledica verstva, konfesije je klerikalizem. Tega seveda naša starinska politika ne ve, zato tako otročje neumno zatrjuje, da ne mara in noče kulturnega boja. Gospodje, pripoznavate li potrebo verstva, tedaj morate, če imate kaj razuma pripoznati oziroma spoznati, da je duhovništvo potrebno. Tedaj pa morate tudi dovoliti radi neradi, da se duhovniški stan poteguje za svojo moč, svoj ugled ter stem za blagostanje. Nastane boj. Med stanovi je boj, boj za moč, da se doseže blagostanje. In kdo bo pogorel, kdo

¹ Preje podana definicija verstva je splošna. Verstvo in concreto je konfesija.

RADOVAN KRIVIC:

ZA POVZDIGO POLITIČNE IZOBRAZBE.

Na Češkem se zelo resno premišljuje o ustanovitvi socialno-politične visoke šole. Češko-slovansko dijaštvo je predložilo „Narodnemu Svetu“ v glavnih obrisih načrt te šole, ki ga je ta simpatično vzprejel¹).

Institut naj bi bil urejen po vzoru pariških: šol „Ecole des Hautes Etudes Sociales“ ter „Collège libre des Sciences Sociales.“

Vse šolsko delo bi bilo razdeljeno na tri sekcije:

I. Filozofično-sociologična skupina. Stalni kurzi bi bili: Uvod v filozofijo in pregled zgodovine filozofije, socialna in individualna moralka, sociologija. Poleg tega bi se še predavala sistematična predavanja iz pedagogike, nekaj iz estetike, psihologije, umetnosti in njenem socialnem vplivu. O organizaciji šolstva doma in v tujini.

II. Skupina: a) Historična bi obsegala: Zgodovino Avstrije od l. 1526. Politično zgodovino češkega naroda. Pregledno zgodovino Evrope od francoske revolucije. Cerkveno zgodovino. Zgodovino slovanskih narodov v Avstriji in drugod, predvsem v moderni dobi. b) Politična in državno-pravna. Splošno: Konstitučni razvoj Avstrije. Razvoj konstitucionalizma sploh. Politične teorije in njih razvoj v zgodovini sploh. Avstrijsko administrativno pravo. Primerjajoče konstitučno in administrativno pravo. Samouprava pri nas in drugod. Specialno: Vprašanje češke politike sploh, razvoj strank, narodnostna politika, gospodarska, kulturna, češki Nemci. Moravsko, Slovaki, politična vprašanja ostalih narodov. c) Gospodarska: Narodno gospodarstvo, socialna ekonomija, finančna veda, delavsko vprašanje in delavska zakonodaja, socializem v teoriji in praksi itd. d) Pravniška: Temeljni nauki civilnega prava, tiskovni, društveni, zborovalni zakon. Trgovsko in obrtno pravo. e) Razna druga predavanja kakor: Časovna aktualna politična vprašanja. Predavanja o življenju in politiki v drugih državah. Žensko vprašanje in drugi podobni problemi.

III. Skupina: a) Žurnalistična: Tisk in njegova naloga, postanek in razvoj. Žurnalist, njegov poklic, priprava in izobrazba. Tisk pri nas in v tujini. Praktični namigljaji za vodstvo časopisa: dnevnika, tednika, revije, Krajevni tisk. b) Govorniška: govorništvo, njegov namen, razvoj pri nas in drugod. Praktične vaje, predavanja, debate, kontroverze.

Vidimo, da stremi ves načrt šole za tem, da bi se dvignil nivo politične in žurnalistične izobrazbe in kulture.

Kdor se hoče pečati s politiko in javnim življenjem, ta se mora zavedati, kaj je politično življenje in kaj je življenje v današnji družbi. Kakšen chaos interesov, problemov, teženj in nasprotujočih idej! Razvidno je, kakšne so posledice vsega tega, če smatramo politiko za brutalno ma-

¹ Dr. O. Srdínko: Vzděláním a poctivostí ku politické vyspělosti. Hradec Králové 1910. — Dr. E. Beneš: Naše politické vzdělání a potřeba vysoké školy socialně-politické. 1910.

litičnih razmer, kakor vladajo danes po naši domovini, v Trstu precej dobro počuti, kljub tamošnji „nerazumljivi edinjaški in obsovraženi slogaški“ politiki.

Jako veselo znamenje je pa tudi, da se v Trst preseljuje več mlade inteligence, in popolnoma napačno misli, kdor misli, da so domačini Tržičani temu nasprotni. One! Baš nasprotno; mi v Trstu rabimo in želimo več inteligentnega naraščaja, le — advokatov, teh ni treba več.

Namenil sem se prav za prav, da zapišem par vrst o „advokatskem vprašanju,“ ki se pojavlja v Trstu. Vsa mlada inteligenca namreč, ki prihaja v zadnjem času v Trst — po 95% juristi — se posveča odvetniškemu poklicu. In to je napačno. Tekom letošnjega leta je prišlo v Trst 11 abs. juristov, od teh jih je šlo k odvetništvu — 8! Iz privatnih pogovorov mi je znano, da misli v kratkem času zopet mnogo abs. pravnikov v Trst — k odvetnikom. Jaz bi odločno odsvetoval, da se v takem številu skuša množiti v Trstu eden stan, kajti, to ni zdravo ne za ta stan sam, ne za narod. Oglejmo si stvar natančneje, in govori naj dejstvo!

Danes imamo v Trstu 12 slov. odvetnikov; število, ki za naše razmere popolnoma zadostuje. Slovenskega naraščaja po pisarnah in sodnijah je tudi lepo število: okoli 20. Čez 6—7 let bomo torej imeli v Trstu 30 slovenskih odvetnikov. Pri tem mi je pripomniti, da so tržaški slovenski odvetniki še vsi več ali menj mladi; 46. leto sta prekoračila šele dva (dr. Pretner, dr. Gregorin). Nahajajo se torej v najlepših dobah s pridobljenim dobrim glasom ne le kot odvetniki, temveč tudi kot narodni delavci. — Kam torej s 30 odvetniki? Mi radi govorimo o največjem slovenskem mestu, ko govorimo o Trstu. Da, toda pomisliti moramo, da se rekrutira to slovenstvo po 98% iz delavcev, ljudstva t. zv. nižjih slojev. Tržaška okolica, ki bi kot agrarna deželica lahko bolje uspevala nego uspeva, je precej zapuščena in njeni prebivalci niso premožni; v mestu samem pa nimamo niti malih obrtnikov in trgovcev, vse samo delavec: o veletržcih in industrialcih ni govora. Od česa naj torej žive ti advokati? Če odvetnik zastopa bogatega trgovca, veleobrtnika, velicega posestnika, obljublja se mu lep zaslužek. V svrhu izžemanja nepremožnih delavcev pa ne sme delati odvetnik. In res so odvetniški zaslužki v Trstu mali. Pisec teh vrstic pozna dobro razmere in nima interesa na tem, da bi zamolčal resnico: da se že danes pri advokatih ob malem številu — 12 — čuti konkurenca! Kaj bo šele, ko jih bo 30?

In posledice? Iz vprašanja klientel se bo razvilo vprašanje kruha, iz tega se bo rodila osebna mržnja in nasprotstvo. Osebno nasprotstvo pa bo imelo posledice v javnem, posebno političnem delu in proč bo doba tržaškega „divjaštva“, kateremu edinemu pa se imamo zahvaliti za vse lepe uspehe v Trstu v zadnjih desetletjih.

Bodi omenjeno še, da pridemo po treznem prevdarku, kdo bo v tem konkurenčnem boju na boljšem, do tega zaključka: starejšim gospodom, katerim je narod že tudi radi drugih narodnih zaslug hvaležen, bo ostala prejšnja klientela; od mlajših pa bodo imeli prednost domačini, ki poznajo ljudstvo, šege, razmere, jezik in posebno pa še, ker jih ljudstvo pozna. Zakaj torej vse tako sili le k advokaturi v Trst?

Imenoval bi to drvenje v odvetniške pisarne jako neprimerno in neumestno. Ali absolviranemu pravniku res ni nobena druga pot odprta? Nočem se niti ozirati na ostalo slovensko ozemlje in ostanem pri Trstu. — Tolikokrat govorimo o germaniziranju pri c. kr. drž. železnici. In res, v Trstu je na ravnateljstvu teh železnic velika večina — štajerskih, tirolskih, da celo češko-nemških uradnikov. Toda če mi mislimo, da bomo te nemške nacionalce in njih delo ugnali oziroma spreobrnili le s tem, da se bomo hudovali nad „vladajočim sistemom“, in še to potom dopisov v slovenskih časopisih, ki jih od merodajnih oseb vendar nikdo ne čita, se zelo motimo. Spremenimo osebe, sistem se bo spremenil sam po sebi. Žal mi je, da momentano ne morem postreči s številkami o uradništvu tržaškega ravnateljstva c. kr. železnic z ozirom na njega narodnost, kar bi bilo gotovo zelo zanimivo. Seveda, slovenski juristi imajo že v naprej tak predsodek o nemško-nacionalnih državnih železnicah, da niti ne prosijo za te službe v prepričanju, da bodo odbiti. Toda to je docela napačno. Ne prositi: mi, avstrijski državljani smemo zahtevati, da se sprejmejo naši ljudje v državno službo, da ima domačin in jezikovno bolje kvalificiran Slovenec na slovenski zemlji prednost pred tujim človekom, ki ne pozna jezika ljudstva, ne razmer v deželi. Imamo pa vendar še tudi poslance, ki so voljni in zmožni izvrševati svojo dolžnost, t. j. zastopati koristi slovenskega ljudstva. Seveda ne mislim pri tem klerikalnih poslancev, ki ne bodo hoteli zagovarjati koristi slovenskih uradnikov, ker so ti „najtrdnjša opora napredne stranke“ (tako se mi je nekdaj izjavil gospod državni poslanec Jaklič. Seveda nemški uradniki so sami pobožnjaki.) Mislim pa tu predvsem na člana železniškega sveta v državnem zboru g. Hribarja in pa na drž. poslanca dr. Rýbařa, kot poslanca Trsta, kjer se nahaja ravnateljstvo c. kr. drž. železnice. Na ta dva gospoda naj bi se obrnili naši pravniki, ki bi se hoteli posvetiti tej državni službi.

Na tržaški pošti sta med 28 pravnikov — 2 (reci dva) Slovana, en Slovenec in en Hrvat. Tržaška c. kr. pošta je domena italijanskih najhujših irredentistov, posebno se odlikuje tozadevno tehnični oddelek na c. kr. pošti. (To je iz državnih ozirov za slučaj vojske z Italijo zelo — premeteno!) Tržaška finančna direkcija ima pač obilo opravila s Slovenci, a uradnika-jurista nima skoro nobenega. Na celem c. kr. davčnem uradu je en sam slovenski koncipist (Štajerc). In tržaško sodišče? Lahko rečem, da so pogoji za uspešno kariero pri sodišču malokje tako ugodni, kakor ravno v Trstu. Med starejšimi sodniki je še nekaj Slovanov v Trstu, z naraščanjem pa je zelo slabo preskrbljeno. In kaj naj rečem o c. kr. namestništvu, tej domeni obubožanih plemičev, ki sicer tudi duševno ne predstavljajo kapacitet? Pri sedanjih razmerah bilo bi slovenskim kompetentom lahko priti do službe na tem uradu. Toda ta „konjunktura“ ne bo dolgo trajala. Ostaja še c. kr. policija, kateri se sicer posveča v zadnjih letih od naše strani nekoliko več pozornosti, toda še vedno ne v zadostni meri, in pa c. kr. pomorska vlada, kjer so auspicije naravnost briljantne, le vstopa ni tako lahko doseči.

To so šele državni uradi, kje pa so številne privatne službe, ki so juristu odprte? In slednjič bi lahko mislili še na nekaj drugega: v Trstu

se število in moč Slovencev naglo širi. Ni torej neopravičena zahteva misliti na to, kje dobimo primerno kvalifikovane uradnike v slučaju, da se prisili magistrat k dvojezičnemu uradovanju.

In to je le v Trstu na razpolago; kaj pa Istra? Da, baš v Istri je še mnogo mest za našo inteligenco, še mnogo hvaležnega dela, pred vsem tudi v narodnem pogledu. Italijanski uradniki, sodniki in odvetniki so, ki vzdržujejo fikcijo italijanstva Istre. Slovenski inteligenti na teh mestih bi bili pravi blagoslov za to zemljo in za naš slovenski in hrvatski narod. Čisto napačen je nazor, da človek, ki je okusil velikomestno življenje, ne more eksistirati „na deželi“. To je predsodek, ki ga vsakdanja skušnja zavrača. Napačno je dalje vedno govoriti le „tužni“ Istri. Da, Istra je tužna, ker ji manjka kulture, in ker jo (posebno nje slovansko prebivalstvo) vladajoča italijanska civilizirana manjšina drži v nekulturni temi, v barbarskem robstvu. Istria je posebno ob morju pa tudi v notranjosti na mnogih krajih pravi raj; le zapuščen je in neobdelan. Zatoraj dajmo ji moči, kulture, napredka, osvobodimo jo italijanskega izkoriščevanja! Slovenska akademična mladina, tukaj je polje, na katerem lahko izpolniš veliko dolžnost nasproti svojemu narodu. V Istro slovenskih odvetnikov, v Istro slovenskih sodnikov, v Istro slovenskih učiteljev, v Istro naših uradnikov!

Ali bi bil s Trstom že pri kraju? Ne! Govoril sem le o juristih. Na c. kr. drž. gimnaziji v Trstu se je letos vpisalo v prvi razred nad 100 učencev. Za Gorico, ki je dobila na gimnaziji slovenske paralelke, ne bode mogel dolgo zaostajati Trst. Potrebovali bomo slov. profesorjev. Toda tudi dokler teh paralelek ne dosežemo, moramo vzdržati svojo zahtevo po slovenskih učnih močeh na tej državni šoli na nenemškem ozemlju, kjer pa poučujejo sami Nemci s Tirolskega, Štajerskega, Severo-Češkega, z Avstrije itd. Na c. kr. državni gimnaziji sodi vsaj število slovanskih dijakov odgovarjajoče število slovanskih profesorjev! In samo dejstvo, da posluje v Trstu 7 slovanskih zdravnikov, govori brez vsacega razlaganja dosti jasno, česa tudi potrebuje Trst.

Do službe bi imelo v Trstu pravico gotovo 50 slovenskih inženirjev. Opozarjam le na službe pri tehničnih oddelkih na c. kr. namestništvu, na c. kr. pomorski vladi, na c. kr. pošti, pri c. kr. državnih železnicah itd. Pri gradnjah v novi luki so zaposleni sami tujci (tvrdka Faccanoni je iz Kraljestva). Pri tem niti ne omenjam 78 privatnih industrialnih podjetij, ki gotovo rabijo inženirje, ne omenjam samostojnih inženirjev-zastopnikov raznih velikih podjetij, kjer so zaslužki bolji nego pri vsakem posameznem advokatu, ne omenjam številnih arhitektov, ki najdejo v Trstu kruha. Med vsemi ni Slovencev.

Ali bi bil s tem izčrpal register? Kar se tiče služeb, kjer se potrebuje akademična naobrazba morda približno. Niti dotaknil se pa nisem nižjih uradnikov, našega obrtništva, trgovstva, event. industrije, za okolico perečih vprašanj poljedelstva in ribištva!

Kratka difuzna skica. Pisana sine ira et studio na podlagi poznanja razmer od človeka, ki mu je le korist ožje ljubljene domovine na srcu.

Kdor od tovarišev bi iskal v Trstu službe, se lahko obrne do mene privatnim potom, rad sem mu na razpolago.

Da končam.

V Trst, dragi prijatelj? Da! V Trst slovenskih juristov, profesorjev, medicincev, inženirjev; le advokatov je dovolj!

FK:

SLOVANSKI NARODNO-GOSPODARSKI SHOD
V LJUBLJANI

se je vršil dne 14. in 15. avgusta. Predpriprave je vodilo slovansko narodno-gospodarsko društvo na Dunaju, kateremu stoje na čelu odlični narodni gospodarji. To nam je bila garancija za kar najboljši uspeh cele prireditve. Z veseljem smo pozdravili to nenavadno akcijo in veliko smo si obetali od nje.

Toda že pred shodom se nam je vzbudil dvom. Kratke in brez-pomembne notice po slovenskem časopisju naj zadostujejo kot priprava slovenske javnosti za shod tako eminentne važnosti za nas vse, za shod, ki se vrši kakor nalašč ravno v naši metropoli, da nam pove, kako zaceliti rano, tako globoko vsekano v naše telo, da nam pomaga iz sanjarij na realna, samostojna tla, da nas, ki imamo vedno polna usta slovanske vzajemnosti, pouči, kaj je pravzaprav slovanska vzajemnost, toli potrebna praktična slovanska vzajemnost?

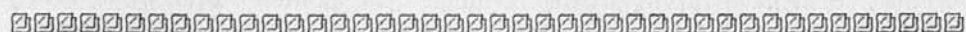
Náš dvom nas ni varal. Celo razočarani smo bili. Ko smo nekje čitali stavek: „Udeležba in sodelovanje je bilo naravnost presenetljivo“, smo bili razočarani še bolj. Ali smo res tako daleč, da si ne upamo povedati resnice? Mar zato, ker je bil shod slovanski, da ne žalimo bratov? Je mar slovanska firma nedotakljiva?

Sicer pa shod — kakor pravi dr. Heidler — niti slovanski bil ni, niti narodno-gospodarski. Imel je značaj brez namena sklicanih naših obrtniških shodov. Problem slovanske vzajemnosti se je reševal brez Slovanov, brez zastopnikov korporacij posameznih slovanskih narodov v Avstriji, brez njih odličnih gospodarsko mislečih osebnosti, ki bi ne mešali narodnega gospodarstva s svojimi osebnimi ambicijami pod geslom „svoji k svojim“. Shod je bil moravsko-češki — slovenskonapreden. Moravski in dunajski Čehi so bili res sijajno zastopani, ne tako Čehi iz kraljestva. O „presenetljivi“ udeležbi Poljakov, Rusinov, Hrvatov niti govoriti ne moremo. Z nami ni bilo veliko boljše. Nekaj naprednjakov, večina trgovcev in obrtnikov — drugih ne. Tako je bila komaj polovica Slovenije zastopana in še ta slabo. Moramo biti proti udeležbi raznih političnih strank na takih shodih. Narodni gospodarji brez razlike strank so nam na njih dobrodošli in enakovredni. Zato globoko obžalujemo, da je imel cel shod vtisnjen pečat naše dnevne politike.

In shod sam. Kakor po navadi. Skupno zborovanje, zborovanje po odsekih in nazadnje sklepno zborovanje, kjer so se sprejele resolucije. Referati so bili prav različni in lepo izbrani tako češki, kakor slovenski. Nekateri so bili prav dobri in jako informativni, posebno češki. Od Slovencev pa smo veliko več pričakovali. Površnost, pomanjkljivost, nepripravljenost so izražali nekateri naši referati. In vendar naj bi bili to naši strokovnjaki in shod narodno-gospodarski! V odsekih se je posebno jasno pokazala cela naša mizerija. Kakor da nismo stvari smatrali za resno, taka je bila naša udeležba. Bili smo kakor gostje v češki družbi, toliko nas je bilo. En Hrvat in trije Slovenci na dvanajst Čehov. Ljudje, katerih dolžnost je bila, da se shoda ne le pasivno udeleže, ampak tudi aktivno sodelujejo, pridejo samo po pozdrav in zopet odidejo. Kaj je to?

15. avgusta je bila proklamacijska seja, kjer so se sprejele resolucije, po „Českém Slovu“ „nadiktirane“. Res so bile to resolucije, ki so jih prinesli prireditelji s seboj in ki se niso spremenile. Pridobitev shoda so bile le dodatne resolucije (med njimi: „Pozdravlja se namen ustanoviti „Vseslovansko banko“, ki pa malo ali nič ne obeta). Tako je bil končan dvadnevni kongres in se je razšel...

„Uspehov ne prinese nobenih in navsezadnje bodimo zadovoljni, če ne bo škodoval“, je dejal dr. Heidler. Tako pesimistični mi nismo. Nekaj pozitivnega gotovo prinese ta shod. Že to je nekaj, da se zavedamo, da smo napravili korak, ki nam bodi vzor, kake naj ne bodo podobne prireditve. Na shodu smo spoznali, kako blizu si stojimo Slovani v besedah, kako daleč v dejanju in bolj kot kdaj poprej čutimo potrebo, da se problem praktične slovanske vzajemnosti v najbližji bodočnosti konkretno in pozitivno reši.

BŘETISLAV FOUSTKA:

UVOD V VISOKOŠOLSKI STUDIJ IN ŽIVLJENJE.¹

Mladi prijatelji !

Svaz česko slovanského studentstva“ me je pozval naj vas pozdravim ob začetku novega študijskega leta in naj spregovorim nekoliko besed kot uvod v visokošolski študij in življenje.

Prisrčno vas torej pozdravljam, vas, ki ste prišli iz naših čeških pokrajin in od daljnih mej slovanskih v to nam tako drago mesto, ki nam govori v jeziku naše zgodovine, ki hrani v sebi stoletne univerzitetne tradicije, ki je središče našega znanstvenega, umetniškega, kulturnega življenja. Predvsem se obračam k vam, ki ste prvič stopili v krog visokošolske družbe.

Nas vse spaja zelo trdna in močna vez: hrepenenje po izobrazbi, spoznanju, resnici.

¹ Z avtorjevim dovoljenjem prešvil iz češčine (Studentská Revue, 1, 2. št., IV. l.) E. B.

Predstavljam si — in to delam v duhu dobre tradicije naše češke univerze — da naš dijak išče (in mora iskati) na visokih šolah predvsem strokovne izobrazbe. Pri ogromnem naraščanju znanstvenih strok in pri dalekosežni specializaciji je dandanes nemogoča aristotelska vsevednost, da, niti baconska univerzalnost ni več možna. In naj si kdo še tako goreče hrepeni po taki vsevednosti, ga vendar faktično stanje ved samo na sebi — ne glede na celo vrsto skušenj — prisili, da se omeji na manjše število strok, morda celo samo na eno; (saj že znači delo celega življenja, obvladati to edino stroko in v njej kaj ustvariti.)

Toda v tej izvoljeni stroki pa zahteva doba kolikor mogoče natančno mišljenje, — kajti le tako mišljenje je znanstveno. Le potom takega natančnega mišljenja postaja veda ne le teoretično, ampak tudi praktično — sila, kot jo je imenoval Baco.

Popolnoma pravilen je izrek, da človek ne zna tako natančno, jasno in metodično misliti, dokler ni v nečem strokovnjak, specialist. Gre se za natančno znanstveno opredeljenost, za teoretično disciplino in te se učimo pri strokovnih vedah.

To ima ne le velik intelektualni ampak tudi naravni pomen: kajti to je pot do resnice in sredstvo, s katerim se vzdržuje smisel za resnico.

Taka izobrazba pa ima tudi neposredno za prakso velik pomen. Novi vek postaja nasproti srednjemu veku bolj praktičen in tako vidimo posledico, da se danes vsi poklici, službe in stanovi specializujejo. Poglejmo le v urade, kako se tam čimdalje bolj zahteva strokovna izobrazba in specializacija v gotovih panogah na pr. v upravni, v socialno-tehnični, finančni, — toda tudi v pravosodju bode dandanes na pr. treba sodnikov, ki bodo strokovno kvalifikovani v prašanjih glede otroškega pravosodja in varstvene vzgoje. To zahteva razvoj družbe in njega nove potrebe; opozarjam pri tej priliki, da bi bilo želeti, naj se dijaki brigajo tudi za take nove panoge. V pravosodju na pr. (pri novem zavarovanju delavcev postane zelo važna stroka socialnega zavarovanja, v tehničnih vedah se neprenehoma porajajo novi praktični problemi). Sicer pa bode postalo sedaj v okupovanih deželah vprašanje glede raznih upravnih, tehničnih, obrtnih in bančnih strok akutno z ozirom na tamošnje potrebe — zakaj bi se češki dijak¹ vedoma ne pripravljal za take in enake eventualitete.

Že s tega pa je razvidno, da tiči v specializaciji tudi narodni pomen: kajti če je kdo izboren strokovnjak, zdravnik, pravnik, profesor, tehnik — je to velika narodna vrlina in potencia, ne le zato, ker se s tem jamči, da je na ta način poskrbljeno za tozadevne domače potrebe, temveč, ker je mogoče na ta način posegati tudi v tujino. Naš mali narod mora imeti v tekmi z velikimi dvakrat tako izobražene ljudi, to pa ne le zaradi sebe samega, ampak za slučaj, če se upogumi in vstopi na svetovno bojišče. Dobra strokovna izobrazba je nam vsem doma in v tujini v korist. V bodoče bi se nikoli več ne smele ponavljati tožbe, ki so se svoj čas bolj ali manj

¹ In toliko bolj še jugoslovanski! Op. prev.

upravičeno pojavljale proti češkim uradnikom na Ruskem in proti češkim inteligentom v južnih deželah.

Da ima tak strokovni studij uspeh, je predvsem treba dvojega. Najprej metodične izšolanosti. Izobrazba samoukov je dandanes po večini zibka diletantstva. Omenjena izšolanost se najlažje doseže pod zadostnim vodstvom v vzorno upravljanih in radodarno podpiranih zavodih, kjer se lahko deluje na podlagi najnovejših metod, pripomočkov, sredstev pri obilnem delavnem materialu. To se jasno vidi zlasti v mnogih prirodoslovnih in tehničnih strokah. V tem oziru bode naša univerza še dolgo časa mnogo zavidala bogate svetovne univerze, četudi danes že lahko pokažemo na pr. na vzoren fizikalni, kemični zavod in dr. Pa tudi v duševnih vedah bi morali zahtevati specialne in dobro upravljane zavode. Dandanes bi na univerzi lahko dobro uspeval specialni, psihologični, sociologični zavod, da celo državnoznanstveno-politični zavod z grafičnimi, književnimi in stvarnimi pripomočki za studij in primerjanje individualnega in socialnega življenja, za spoznavanje in primerjanje življenja raznih družabnih vrst in plastij pri raznih narodih, za studij socialnih in političnih stremeljenj in smerij modernega človeštva. Seveda tudi na tujih univerzah v tem oziru ni poskrbljeno za vse. Češkemu dijaštvu ne preostaja nič drugega, nego izrabiti vestno vsaj vse to, kar se mu za enkrat nudi, v svrhu skrbne strokovne naobrazbe.

Obstoja pa še drug neobhodno potreben pogoj (in tega vam ne more dati nobena vlada, ta je v vas.) To je hrepenenje po čistem, natančnem spoznavanju. Če je merilo pragmatične filozofije vrednot, ki jo imajo nje rezultati, tedaj izvirajo za človeški rod ti vrednostni rezultati iz hrepenenja po čistem spoznanju zaradi spoznanja samega, brez vsakega direktno praktičnega namena. To je slast čiste kontemplacije. Že Platon je govoril o njej lepo. To dragoceno hrepenenje po natančnem spoznavanju sicer ni dano slehernemu, toda eksistuje v človeški duši kot samostojna potreba. Ta daje znanstveno navdušenje. Ta brani, da specializacija ne zaide v izolovanost nepremično otuplost in vsakdanje kruhoborstvo. Ta gorki in svetli plamen bi si moral v globini duše in srca — saj gori v obeh — ohraniti vsakdo še takrat, ko bode že davno iz studija v življenju in v praksi.

Da človek ne otrpne in obtiči v specializaciji, v to mu služi kot korektiv obča izobrazba (Massaryk: Obča izobrazba ni istovetna s filozofijo, četudi sta obe v ozki zvezi. Prosvetni problem popularizacije vede, rešen že v minulem stoletju, v novi obliki obnovljen.) Na ta način se vzdržuje živahnejše zanimanje za širšo kulturo. K taki vseobči izobrazbi pa spada še, da mora skušati akademik in tehnik katerekoli stroke spoznavati na pr. glavne struje naše literature, da se mora brigati tudi za tuje literature. Semkaj pa spada ne le zanimanje za besedno umetnost, ampak ravnotako zanimanje za slikarsko in kiparsko tvorbo, za glasbeno umetnost. Toda ne samo to: če se imenuje 20. stoletje socialni vek, se imenuje tako tudi za tegadelj, ker si mora dandanes vsak inteligent pridobiti neko gotovo socialno izobrazbo, to pa zato, da se zamore orientovati in si ustvariti sodbo o najrazličnejših, številnih socialnih problemih in okoliščinah, ki se mu hote ali

nehote vsiljujejo in ti bodo čim dalje nujno zahtevali od vsakega poedinca, da zavzame napram njim določeno stališče.

Seveda: tudi ta svetovna izobrazba ne sme biti brez metode, nekaki pêle-mêle, mnogovednost brez harmonije in skladnosti. Že nravna razdvojenost je veliko zlo, toda nič manjše zlo ni intelektualna razkosanost. Duša potrebuje soglasja in ubranosti, za to ker potrebuje — nekega gotovega miru. Ta mir pa ni mrtvi pokoj, človek se ne sme uspavati v nirvano — temveč hrepeneti in iskati, to je naša usoda; toda v zmešnjavi tisočernih življenskih vprašanj, slučajnih doživljajev in nepričakovanih dogodkov potrebujemo določene smeri. Nemoremo in ne smemo se zlasti v vihuri življenja potapljati v negotovosti, ne smemo se danes odločiti za to, jutri za drugo, temveč vse naše mišljenje, prepričanje, čutenje in ravnanje se mora gibati v taistem smislu in taisti smeri. To pa ni mogoče brez enotnega, po možnosti filozofičnega naziranja o svetu in življenju.

Zato pa je za vsakega visokošolca katerekoli stroke in panoge, tako zelo važen studij filozofije, filozofična izobrazba, ki naj podeli enotnost naši duši . . . Te enote pa ne dosežemo seveda potom seštevanja danih začetnih pojmov, tudi ne z eklektizmom, temveč le na ta način, da v svoji notranjosti predelujemo in obvladujemo dane nam in sprejete elemente potom neke stvarjajoče sinteze, in jih kristalizujemo v delavnici svoje lastne duše v popolnoma nov stvor. Tega je zlasti potreba modernemu človeku, ki se zaveda gorečega in blodečega hrepenenja nove dobe po novem svetovnem in življenskem nazoru, s katerim bi premagal srednji vek! Saj je tudi priprosti Karatajew potreboval svoj življenski nazor. Torej ga rabi tembolj človek v današnjih zavozlanih razmerah, v tem mrzličnem vrvenju duševnih in družabnih tokov, v komplikovani organizaciji sodobnega življenja.

Mi sami smo si problem: ali si hočemo razjasniti svoj zakaj, odkod, kam? Ali hočemo v tem večnem vrtenju vseмира spoznavati smisel svojega življenja? Kako bi pač mogli rešiti to svojo uganko, svoj problem, če ne bi strmeli za celotnostjo, harmonijo in enotnostjo nazorov?

Seveda je treba ta nazor prečutiti, preživeti, to ne sme biti samo teorija, samo intelekt, temveč sinteza vseh človekovih sil, ta nazor mora obsegati celo bitje, ta nazor — to sem jaz, ti, to je življenje samo... Zato mora biti ta nazor utemeljeno prepričanje in vera, ki izvira iz prepričanja — ker se brez prepričanja in vere ne da živeti, da se le životariti, ker sicer človek ne more ravnati, temveč le omahuje in pusti, da ga sujejo drugi naprej.

Emmerson pravi, da je junak dotični, ki je dobro koncentrovan (osredotočen); potemtakem nismo vsi junaki in nam tega tudi treba ni, vendar pa potrebujemo vsi koncentrovano prepričanje. In tisto vero potrebujemo, ki prestavlja gore.

Prepričanje in vero potrebujemo, da moremo nasprotovati neprepričnosti in slabosti dobe. S trdnim prepričanjem dobivamo sile in miru napram prijateljem in neprijateljem, napram sreči in težavam življenja. Trdno prepričanje nas obvaruje, da nam ni treba delati kompromisov v načelih. Lastno

trdno prepričanje nas nauči ceniti in priznavati tuje prepričanje in ne vstrajati v trdovratni pristranosti.

V očigled tem zahtevam bi bila lahko in bi morala biti organizacija celega visokošolskega studija in tudi organizacija visokošolskega sistema v 20. stoletju precej drugačna. Nečem se spuščati v podrobnosti — zadostuje, ako opozorim na izborni razpravo prof. Drtine (Ped. Rozhl. 1904) Univerza bodočnosti, kjer razlaga, kako bi se morale krog filozofične fakultete kot temeljne fakulte družiti in kako bi se morale od nje cepiti teoretične in praktične, univerzitetne in tehnične strokovne fakulte. Kar najtopleje je treba priporočiti dijakom, naj si na kak semester ogledajo tuje univerze in tehnike in strokovne zavode. Dandanes se že splošno precej poprijemljejo te navade in želeti bi bilo, da bi se taista še bolj razširila, kajti visokošolsko izobrazbo je treba umevati s svetovnega stališča, zlasti pa moremo mi kot majhen narod spoznavati naobrazbo in življenje velikih narodov, primerjati se moramo z njimi in imeti svetovno merilo. To so dobro razumevali že buditelji našega vstajenja in so opozarjali (zlasti Kollár) na nevarnost izolovanosti. Popreje so dijaki bolj obiskovali zapadne univerze, sedaj pa imajo tudi lahko korist od slovanskih univerz. Na ta način bi se lahko za jedno udejstvovala praktična vzajemnost slovanskih dijakov.

Že v naravi stvari same leži, da vsak šolski in torej tudi univerzitetni studij zahteva izpopolnitve potom samoizobrazbe. S to se izpopolnjuje in dovršuje strokovna izobrazba, predvsem pa svetovna izobrazba. Veliko vrednost ima ne le samoizobrazba, ki jo črpamo iz knjig, ampak tudi praktična samoizobrazba: potom spoznavanja prosvetnih, socialnih, humanitetnih, političnih zavodov, institucij, zbirk, muzejev, galerij, knjižnic in dr.

Na tako samoizobrazbo je večinoma navezan naš dijak, da si pridobiva celotno sliko lastnega naroda in tujih narodov. K temu imam omeniti še nekaj praktičnega.

Če hočemo na najboljši način proučavati smeri in struje kulture in celega življenja pri kateremkoli narodu, moramo te struje proučavati na najvišjih pojavih in delih taistega naroda, iskati moramo pouka pri najboljših ustvarjajočih mislecih. O Rusiji, njeni kulturi in duhu vam dosedaj največ povedo veliki zastopniki besedne umetnosti od Puškina, Gogolja, Lermontova, Nekrasova pa do Tolstega in Dostojevskega. Seveda izveste od njih tudi zelo mnogo o občečloveških problemih. Škoda je zapravljati čas s spisi srednje in nikake vrednosti. Napačno je, če se da dijak premotiti „najnovejšemu“, zlasti novim literarnim efemernim modam. Niti omenjati mi ni treba, kako da škodujejo mladi duši različne struje dekadentizma, meglena nejasnost mističnega simbolizma in prenapetega romantizma. Za češkega dijaka je tudi pri tem naobraževanju dobro le to, kar je zdravo, silno, vznešeno. To velja ne le za literaturo, ampak tudi za slikarsko in upodabljaajočo umetnost sploh.

Če bi mi bila dana naloga, priporočiti nekatera dela v svrhu samoizobrazbe v vedi, umetnosti, v življenskih vprašanjih, tedaj bi Vas opozoril

v prvi vrsti na „Výbor nejlepších spisů poučných“ in na „Otázky a názory“, knjige izhajajoče pri Laichterju.

Vendar vzhlic množiči se prevodni literaturi pri nas ni mogoče izhajati češkemu dijaku brez znanja nekaterih tujih svetovnih jezikov. To je neobhoden pogoj širšega znanstvenega obzorja, obenem pa je to tudi zahteva praktičnega življenjskega uspeha. Iz praktičnih vzrokov priporočam predvsem znanje nemščine. Toda naš dandanašnji inteligent bi si moral zares osvojiti tudi angleški, francoski, ruski jezik. Slovanske jezike začenjajo pri nas, in to po pravici, sedaj nekoliko bolj gojiti nego poprej. Sedaj bi bilo tudi aktualno vprašanje znanje jugoslovanskih jezikov.

Vse vaše hrepenenje po popolni bodisi strokovni, bodisi svetovni in filozofični izobrazbi, vse vaše stremljenje za samoizobrazbo pa bode doseglo popolen uspeh, ako boste poleg stremljenja za natančnim spoznavanjem in poleg ostalih pogojev, ki sem jih omenil, izpolnjevali vi dijaki in mi profesorji še dva nadaljna prepotrebna pogoja: 1.) ako boste hodili vedno in zvesto po poti napredka, umstvenega, нравnega, socialnega napredka; 2.) ako boste povsod in dosledno branili neodvisnost duševnega delovanja in zlasti svobodo vede.

Sicer se lahko veselimo, da se na Češkem ne more več zgoditi kaj takega, kot se je na pr. godilo v osemdesetih letih, ko so rodoljubi pod pretvezo rodoljubja pobijali znanstvene delavce zaradi njih znanstvenega prepričanja (v znanem sporu zaradi kraljedvorskega rokopisa). Toda nevarnost za svobodo raziskovanja še ni minila. Baš v naši dobi je videti v raznih evropskih deželah, kako gotovi ljudje skušajo uklepati svobodo znanstvenega dela, znanstvenega izražanja, podreti vedo dogmam, omejevati svobodo zavesti. Ako bi se dandanes godilo vse tem ljudem in njih stremljenju po volji, potem bi dandanes ne smeli proučavati najslavnejših filozofov vseh dob in narodov, kajti večina izmed njih je na indeksu prepovedanih knjig. Če pa je svoboda preiskovanja in svobodno izražanje taistega v nevarnosti, smo v nevarnosti vsi. Dandanes nas sicer ne morejo sežgati kot Giordana Bruna, toda če se zavedamo, kaj da pomenja pritožba 300tih proti češkemu mislecu, če opazujemo reakcionarne pojave na Nemškem, Ruskem in v drugih državah, tedaj spoznavamo, da je treba stati na straži.

Toda dosedaj sem govoril neprenehoma o izobrazbi in vedi, pri tem pa je baš tako važno življenje.

Saj veda niti ni (in tudi ne sme biti) abstraktna in v nasprotju z življenjem. Narobe, prava veda se ne more razlikovati od življenja. Veda mora izražati življenje in služiti življenju. Življenje se mora skladati s spoznanjem znanosti. Veda poučuje človeka in življenje samo tudi.

Kako naj si torej mladi inteligent pri svojem studiju uredi življenje.

Že ekonomija časa sama na sebi je neizmerno važna.

In dalje: za studij je potrebno zdravje. Kako morete obvladati obvladati obsežno in trudapolno duševno delo, če si ne zagotovite izdatnih fizičnih (in seveda tudi moralnih) življenjskih pogojev?

Maeterlinck je to lepo izrazil (v spisu *La Sagesse et la Destinée*): „Ne pozabimo nikdar: bodisi kakršenkoli naš poklic na zemlji, bodisi kakršenkoli končni cilj našega stremljenja in naših nad, naj je tak ali tak uspeh našega trpljenja in veselja — predvsem smo slepi opazovalci življenja. To edino je gotovo, to je edini trdni pol človeške morale. Življenje nam je bilo dano nevemo zakaj; toda to se zdi jasno: nikakor „ne za to, da ga slabimo ali uničujemo.“

Maeterlinck ima prav: slepi opazovalci smo, često še preveč slepi... Toda to je premalo, slepota ni nikjer dobra, gre se za več, gre se za to, da smo zavedni čuvaji in razmnoževalci življenja. — Novi vek je nasproti srednjemu veku obogatel za novo krasno misel telesne okrepitve in za ideal uspešnega biologičnega razvoja človeštva.

Danes, po tolikem premišljevanju in delovanju človeštva na polju priroslovja, spoznavamo jasneje nego kdaj poprej, da je organična popolnost vir uspešnejše telesne in duševne delavnosti, podlaga umstvenega in npravnega razvoja, izvor neizmerne osebnega in socialnega blagostanja.

Vesetje do življenja ima poleg ostalih socialnih in ekonomičnih pogojev ravno tako svojo somatično, telesno podlago kot tiče na pr. nezadovoljnost, naveličanost, pesimizem, obup često globoko v organizmu. — Dandanes postaja skrb za uspešni biologični razvoj narodov ne le aktualen, znanstveni, temveč tudi praktični problem. To je znak časa. Pojavlja se mogočno nasprotstvo in odpor proti srednjeveškemu nazoru, ki je smatral telo za nekaj metafizično in etično napram duši manjvrednega in mu je zategadelj odkazoval v onem svojem dualizmu podrejeno mesto.

Z novim nazorom in z novo življensko prakso se hočemo vedoma boriti proti onim sencam srednjega veka, ki je zakrivil vse številne dvome nad telesnimi (in zajedno kulturnimi) vrlinami, obenem pa hočemo redoma nasprotovati vsem degenerujočim škodljivcem, ki jih je tudi rodila naša doba. Ne moremo več s Schopenhauerjem poveljevat asketov, mi hočemo polni procvit žive sile, evolucijska filozofija stavi srednjeveškemu nazoru nov, pozitiven ideal nasproti: ustvariti in vzgojiti silnejši in plemenitejši zarod. Naša doba govori vedoma tudi o fizični kulturi in naravnosti o kulturi človeka. Socialna biologija in ingenika stavita kot novi panogi znanosti razvoju narodov nove cilje.

Povsodi po svetu vidimo teoretično in praktično stremljenje po boljši upravi življenja. To zdravo, preporodno gibanje se širi tudi med nami in veseli me, da probujene plasti mlade visokošolske inteligence razumevajo to gibanje in se ga udeležujejo.

Zlasti rad pozdravljam krepko abstinenčno gibanje naše mladine. Saj je v resnici ni stvari, ki bi mogla studiju bolj škodovati kot utapljanje možgan v tekočini, ki uklepa intelektualno silo, razpršuje to, kar bi se imelo osredotočiti in spodbuja kontrolno in npravno delavnost. In ni-li škoda ubijati sila mnogo časa v zakajenih krčmah? Nealkoholno življenje — jasni možgani. Abstinenca — to ne znači samo vzdržati se opojnih pijač, to je poskus začeti novo življenje, ki je posledica te osvoboditve od alkohola, novo živ-

ljenje veselejše in čistejše ubranosti, z zmožnostjo za večje in intenzivnejše delovanje. Od naše mlade generacije pričakujemo, da strezni naš narod, ki tiči še zelo globoko v verigah alkoholizma. Pričakujemo od nje, da nam pomore dovršiti na ta način naše preporejevanje. Če se govori o preporedu našega naroda, ne smemo pozabiti tudi te strani preporeda, ki obstoja v preporednem treznostnem gibanju.

Z veseljem opažam, da se začena visokošolska mladina bolj nego poprej baviti s krepitvijo telesa potom sporta, iger, telovadbe. Vendar se dosedaj v tem oziru še daleko ne moremo primerjati z angleško mladino.

Velike važnosti za studij in življenje je način, kako si umi mladenič urediti svoje delo in počitek, spanje, razveseljevanje, krepčanje, kako izpolniti prosti čas, kako skrbeti za higieno svojega stanovanja, čistote svojega živeža.

Ne stojim glede hrane na Feuerbachovem materialističnem stališču (Man ist, was man ißt), toda racionalna, razumno izbrana hrana, zadostna insalivacija nudi tudi pri manjši množini docela zadosten živež. (Prim. o tej stvari Chittenden, Physiological Economy in Nutrition 1905). To ima za narod, čegar dijaštvo ne živi v takem bogastvu kot na pr. angleško (tudi nemško) pomen. Če pravi sociolog Lester Ward, da „je sposobnost človeškega plemena odvisna od hrane, stanovanja, kurjave, počitka, svobode.“ je to sicer malo preveč absolutno rečeno, ker na pr. podedovane biologične in duševne kvalitete pri tem tudi odločujejo, vendar pa leži v tem mnogo resnice. Želim češkemu dijaštvu, da bi mu socialne razmere omogočevale v polni meri zadoščati tem pogojem uspešnega delovanja.

A sedaj mi dovolite, da vas opozorim na nekaj, kar je za celo življenje in za temelj človeka neizmerno važno.

Med najlepše in najbolj osvežujoče regeneračne toke, ki poljejo v sočasnem človeštvu, spada tok npravnega preporeda. Popolnoma pravilen je tisti stavek, da moderni človek čuti potrebo. višje in čistejše npravnosti.

To hrepenenje se kaže v stremljenju za boljším razmerjem k ženi in plemenitejšim seksualnim življenjem.

V tej točki se družita fiziologični in npravni problem v eno celoto. Na ta način hočemo premagati srednjeveški dualizem, ki loči grešno telo od čiste duše, toda tudi dualizem novoveškega liberalizma.

Ni je telesne združitve, da bi ne bila obenem npravna. Ni mogoče živeti fizično nečisto in duševno čisto.

Moja srčna želja je, da bi se visokošolsko dijaštvo s polnim navdušenjem svoje mlade duše pridružilo temu npravnemu preporedu.

Mladenč, ki vstopi iz srednje šole v akademično življenje, se začuti naenkrat v večji svobodi in pade lahko v nevarnost.

Ne dajte se, prosim vas, omamiti temu bleščečemu lesku, ne dajte, da vas premoti ta spodnji temni vrtinec velikomestnega življenja, ne dajte, da vas premotijo razlage pseudoznanstvene literature, da je neuspešno zatiranje

lastnega nagona. Človek lahko živi vzdržno in čisto, ako si v telesnem in duševnem oziru primerno uredi svoje življenje. Če pa današnje razmere v praksi neprimerno podpirajo razvoj erotizma, ima pa na drugi strani normalna mladina neprecenljivo posebnost v svojem razvoju: dolgo, daleko preko dvajsetega leta, si ohrani neko idealnost erotizma; zadovoljuje se pri stiku z drugim spolom z razveseljevanjem, ki ga nudi zabava, razgovor, pogled, usmev, stisk roke — to zadostuje čistemu erotičnemu nagonu.

Predvsem se je treba obvarovati mnogoženstva prostitucije. In to ne le zato, ker človek spravlja z veneričnimi boleznimi sebe in svoje potomstvo v nevarnost (čudim se, da je toliko odstotkov dijakov venerično bolnih), temveč v prvi vrsti za to: ker mlad, prosvitljen človek ne bo prispeval k degeneraciji žene. Mi vsi moramo odkrito zastaviti svoje sile v to, da se žena osvobodi, da se ji pribori ravnopravnost, da se okrepi. Odstraniti je treba oni prevzetni aristokratizem napram ženi. Enakost žene z mošcem, matere z očetom, sestre z bratom, deklice z mladeničem vobče — to je pravi npravni demokratizem. V starem veku je obstojalo moško prijateljstvo. Dandanes pa postaja žena možu prijateljica in družica.

V ta namen bi moralo dijaštvo visoko ceniti koedukcijo. Njen pomen leži v tem, da pomaga vzgojiti vzajemno prijateljstvo in spoštovanje. Nepristranski opazovalec uvideva, da ima skupna izobrazba omenjeni vpliv že v nežni mladosti. Tem važnejša pa je na vseučilišču, kjer mladina brzo dozoreva in kjer se začne življenski nazor o medsebojnem razmerju spolov utrjevati.

To novo uvaževanje žene mora privedi k temu, da bo mož zrl na ženo s čistejšim pogledom nego je dosihdob.

Ni ga dragocenejšega vzajemnega darila kot če mladi mož, pri vstopu v zakon prinaša s seboj baš tako nedotaknjeno nedolžnost, kakor zahteva od svoje neveste sijaj deviške čistote.

S stremljenjem za takim višjim življenjem podpiramo tendence razvoja: Človeška družba si v korist in zagotovilo svojega lastnega obstoja ustvari monogamija. Da pa se družba ne le zavaruje, temveč tudi poplemeni, mora biti to višja monogamija, ne le telesna spojitve, temveč tudi zakon duš, ne le slučajna, temveč vedoma izbrana monogamija, v blagor lastnemu in bodočemu pokolenju.

V bodočnosti ne bodo tekmovali narodi le v gospodarski in kulturni potenci, ne le v kvantiteti, temveč tudi v kvaliteti prebivalstva, v njega sposobnosti in npravni čistoti: čist narod bode močan narod — tega si mora biti v svesti zlasti mladina.

Vse, kar sem baš rekel, pa ne pomenja in naj ne pomenja askeze. Nasprotno, večjo radost naj to privede v življenje: ne potapljati se v surovih in nizkih užitkih, ki jih moramo ne le sami posebno, temveč tudi poplačati s solzami in trpljenjem; pač pa zagotoviti si s plemenitejšim življenjem višjo in jasnejšo življensko radost. Baš mladina pravi, ima pravico do veselja. Da. Toda ne gre se za trenutno radost, temveč za trajno,

jasno ubranost. To pa si je treba zagotoviti ravno s plemenitejšim življenjem. Le taka ubranost, ki omogočuje možko radost brani človeku, da ne zapade pesimizmu in obupu, kakor ga stiskajo socialne razmere, kadar krog njega divja morje življenja... Človek ne sme otrpniti v skepsi, enako mora premagati pesimizem in askezo. In sprejmite praktičen nasvet: brigajte se za tovariše, ki jim je upadel pogum, podpirajte, okrepite jih.

To, kar sem povedal ima pa obenem tudi namen zlejšati življenje. Mnogo bi se dalo govoriti o estetiki življenja. Ne mislim s tem tistega takozvanega estetstva, ki nerado vidi bedo, „ker taista žali estetski čut“, temveč menim estetiko notranjega življenja, estetiko notranjega, lepega, ubranega življenja lepe duše. S tem je rečeno vse. Življenje si je treba ustvariti, življenje je umetniško delo in ni je večje umetniške tvorbe od lepega življenja. Razmerje mladega človeka k lepoti in umetnosti dobiva na ta način gotovo smer: zlejšati življenje ne le sebi, tudi drugim.

V zvezi s tem je neka estetika zunanega življenja. Nisem za pretiravanje v tem oziru, na drugi strani pa zopet ne morem soglašati z nekaterimi nazori Tolstega. V čistosti, v načinu oblačenja, obnašanja, v tonu govora in ravnanja, v vsem tem se zajedno izraža del duše in duha. Sem za demokratizem v tej smeri, toda ne za plebejstvo. Tukaj je važna tudi udeležba dijaka v družabnem življenju.

Omeniti moram še, kako naj se dijak poleg lastnega studija udeležuje dela za narod. Živahno razpravlja sedaj dijaštvo, kako in v koliko naj se dijak udeležuje društvenega življenja, političnega delovanja, podrobnega socialnega in narodnega dela. Tiste, ki se žele poučiti, opozarjam na brošuro prof. Masaryka „Student a politika“ in na predavanje vašega tovariša O. Dorazila „O drobné práci sociální“. Rekli smo, da je prva naloga dijaka studij in izobrazba. Jaz pa sem zato, da naj se dijak, v kolikor mu dovoljuje preostanek časa, ne izogiblje socialnemu, narodnemu in političnemu delu. To pa zategadelj, da se more človek že v mladosti navaditi na udeležbo tudi pri takem delovanju, ker ljudje pozneje zbog samega specializovanja ali pa ljubemu kruhku na ljubo zapadejo v ravnodušnost napram javnim in narodnim interesom. Kar se tiče politike, se je treba najprej politično naobraziti. Mlajša generacija more postati politično bolj izobražena nego je bila pretekla in je sedanja generacija, in mora svoje zanimanje za politično življenje ohraniti, da ne bo politika prepuščena mazačem in politično neizobraženim demagogom. Zato bi se morala na vsaki univerzi vršiti predavanja o znanstvenih temeljih politike in na vsakem vseučilišču bi bilo treba ustanoviti redno stolicu za sociologijo. Vsak dijak bi moral za časa svojega studija opravljati za neko gotovo dobo kakšno funkcijo v tem ali onem delavnem društvu (na pr. v abstinenčnem društvu, v obrambnih družbah, v Sokolu, v dijaških organizacijah, v dijaških znanstvenih društvih in dr.) Popolnoma pa je treba zavreči prazno ubijanje časa po društvih na škodo studija. Resnično slabo pa ravna napram sebi in svojim roditeljem dijak, ki je zaradi napačnega društvenega življenja in javnega delovanja zanemaril studij. Lahko trdim celo, da večina dijakov,

ki niso dovršili svojega studija, ne izhaja iz vrst onih poslušalcev, ki so se udeleževali javnega življenja, ampak iz vrst onih dijakov, ki sploh niso delali nič, nego ubijali čas po gostilnah in drugod. Jaz hočem s svojim razlaganjem odvrnati od indiferentizma v obče.

Indiferentizem je grozna bolezen modernega liberalizma. Človek se privadi neke brezbriznosti napram malenkostim, toda odtod prispeje kmalu do ravnodušnosti napram velikim, celo najvažnejšim zadevam človeka napram vsemu, kar v resnici podžiga mislečo človeško dušo. Tak indiferentizem, ki hoče biti na vse strani prijazen, ki se boji opaliti si prste, pripusti mnogo zla in nosi pečat sokrivde. Jasno se opaža, kako je avstrijski in naš češki liberalizem brezbrizen napram nazadnjaštvu, dasi se v svoji notranjosti nikakor ne sklada s klerikalizmom. Indiferentizem nerad kaže barvo, se nerad javno priznava h kakim smeri, organizaciji, stranki... Njega geslo je: previdnost, potuhnenost. Ta indiferentizem mora vsakdo v sebi premagati. Mar naj bo že mladenič brezbrizen?

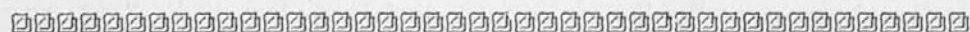
Želim tudi, da naj mladi človek kakor indiferentizem premaga tudi ono vrsto pozitivizma, ki samo opazuje in zasleduje fakta, pri tem se pa ne more niti ogrevati za dejstva niti čutiti ogorčenja nad njimi, temveč pripušča, da gre mimo njega zgodovina sveta mirno svojo pot in zbog samih teh dejstev pozablja na svojo zavest, pozablja, da ta dejstva ustvarja človek s svojo zavestjo.

Ravno tako je treba premagovati materializem vsake vrste, bodisi metafizični, bodisi etični ali življenski; kajti filozofični materializem je navsezadnje navezan na slučaj, etični materializem pa je najnižkotnejši življenski nazor.

Nadalje izražam še željo, naj mladi človek premaga v sebi aristokratizem, bodisi aristokratizem poklica, stanu, rase, politike ali aristokratizem inteligence, in naj skuša uveljaviti v sebi smisel za enakost in svobodo. Demokratični nazor je neobhodno potreben za napredek našega naroda. Kajti naš narod obstoja iz preprostega ljudstva. Vendar pa moram takoj omeniti, da demokratizem ne pomenja plebejstva in vulgarnosti. Demokratizem mora v vsakem človeku temeljiti na spoznanju človeške vrednosti, ne sme pa ponižati in pa posplošiti kulturnega in življenskega niveau-a. Nasprotno: s stremljenjem za dosego zakonite ravnopravnosti mora iti roko v roki povzdiga manj dozorelih plastij na višji življenski in duševni niveau, povzdiga k plemenitosti in zajedno s tem izjednačevanje socialnih in drugih razlik.

Končno pa si bodite v svesti pri vsakem dejanju, najsi delate karkoli, da zamore imeti to delo za vas in za družbo korist le v tem slučaju, ako delujete v smislu ideala novodobnega človeka, v smislu humanitetnega ideala. Vse delovanje novodobnega človeka mora težiti za povzdigom človekoljubnosti.

Uganko svojega življenja si vsak izmed vas razreši tako ali tako: eden si odgovori na to uganko s panteizmom ali monoizmom, drugi z dualizmom, deizmom. Vsi pa boste spoznavali, da se je treba združiti v delu za na-

2.) Seksualna vzgoja naj premaguje nagone, misli in dejanja, ki škodujejo нравnemu čutu posameznika in ogrožujejo obstanek in razvoj družbe; sredstva v dosego tega cilja je treba prilagoditi zmožnostim in značaju poedinca.

3.) Seksualna vzgoja se prične v rani mladosti in se konča šele z zakonom; način vzgoje naj se v različnih dobah prilagodi zdravstvenim in moralnim okoliščinam. V mladosti in za časa spolnega dozorevanja naj se zlasti vzgajajo dotične lastnosti značaja, s katerih pomočjo je možno za-
brani ali ovirati predčasni razvoj spolnega nagona. Nadalje naj se mladina
navaja na to, da bo imela kar najidealnejše nazore o življenju in delo-
vanju v življenju, da se bo vzdrževala seksualnega občevarja do zakona
in da si bo v svesti seksualne odgovornosti, tako iz etičnih ali versko-
etičnih, kakor tudi iz socialnih in zdravstvenih vzrokov.

4.) Seksualno vzgojo naj vršita rodbina in šola in sicer na ta način,
da se medsebojno izpopolnjujeta. Šoli pripadajo v tem oziru sledeče naloge:
navajati mora dijake potom sistematično urejenega botaničnega in zoološkega
pouka k temu, da si stvori na podlagi samostojnega analitičnega presoje-
vanja nekak pojem o razplojevanju in da se privadi govoriti in misliti o teh
pojavih brez primesi polnosti; nadalje mora šola vzgajati dijaka tudi ne-
posredno (pri verouku, morali, da celo pri strokovno znanstvenih predmetih,
kot je n. pr. zgodovina, literatura) in sicer na ta način, da jih opozarja na
visoko нравno vrednost spolne čistosti in vzdržljivosti. V poznejši dobi (po
15 letu) je treba obvarovati dijake pred nevarnostmi seksualnega občevarja
pred zakonom, treba jih je poučiti o spolnih boleznih in njih nevarnostih
za poedinca, družbo, zakon in potomstvo. Ves ta poslednji pouk naj
pripade znanstveno usposobljenim zdravnikom.

Roditelji in vzgojitelji imajo sledeče dolžnosti: poznati morajo razvoj
seksualnih organov, pomen prirojenih in pridobljenih nagonov, upliv spolnega
dozorevanja na duševno razdraženost in na zmožnost za duševno delo,
težkoče pri obvladanju nagona, upliv okolice na spolno mišljenje pri
kmetskih in mestnih otrocih, višjih in nižjih plasteh prebivalstva pred
spolnim dozorevanjem, za časa, ko se spolni nagon razvija in v poznejšem
življenju. Vzgojitelji morajo biti natančno poučeni, kako imajo voditi vzgojo
v omenjenih dobah. To znanje pa si pridobe v izobraževalnih krožkih, v
shodih roditeljev in učiteljev, v časopisih in v literaturi.

Razprave in predavanja so se vršila v štirih sekcijah: zelo zanimivi so
rezultati četrte sekcije, zato jih tukaj navajamo: Prvi dan se je obravnavala
tema: O koristi igrišč za šolsko mladino. Predavatelj, polkovnik
Converset, je dokazoval, da igrišča niso le koristna za dijaštvo, temveč
naravnost neobhodno potrebna; to svojo trditev je podpiral z dvema
vzrokoma: 1.) Igra je otroku potrebna za njegov telesni, intelektualni in
moralni razvoj. 2.) Le igrišče nudi otroku dovolj prostora in zraka (namreč
v šoli), ki ga potrebuje za življenje in razvoj. Koncem svoje razprave je
predavatelj predlagal sprejem sledečih temeljnih zahtev:

1.) Igrišča so kakor zrak in svetloba neobhodno potrebna za šolsko
mladež.

2.) Igrišča naj bodo kolikor mogoče blizu šolskih poslopij, to pa zategadelj, da se jih je mogoče v svrhu zdravja in telesnega vežbanja mladine kar največkrat posluževati.

3.) Dokler se te zahteve ne udeležujejo v vseh šolah, morajo občine dajati javne vrte v omenjene namene na razpolago.

4.) Vojaška vežbališča naj se tudi uporabljajo po sporazumljenju poklicanih uradov za šolske igre.

5.) Občine, ki se še niso pečale z vprašanjem glede otroških igrišč, naj to v kratkem kar najresneje vzamejo v pretres.

Par zelo lepih mislij je izpregovoril tudi prof. Demény pri svojem predavanju: Nova metoda telovadbe in nje temelji.

Pri vsakem rednem poučevanju telovadbe je treba izpolniti dva pogoja:

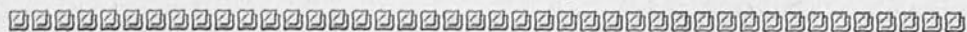
1.) Izbirati in urejati je treba vaje z ozirom na njihovo znanstveno, umetniško in socialno vrednost.

2. Način poučevanja mora biti tak, da vzbuja ljubezen do telovadbe in na ta način prispeva k njenemu razširjevanju.

Na telesni razvoj človeka ne smejo učinkovati njega duševne in moralne posebnosti. Ako gojimo mišičevje, treba nam je pred vsem misliti na to, kako bi najbolje izkoristili in razvili njega posebnosti: prožnost, okretnost, gibčnost, odločnost, elegantnost, lastnosti, ki svedočijo o ravnovesju vseh delov telesa. Varovati se je treba statičnega napora, ker slabo vpliva na krvni tok in provzroča živčno utrujenost. Dalje so zelo važne vaje v dihanju, ker morajo pljuča pri raznih gibih enakomerno in stalno delovati. Posebno pozornost je treba posvetiti tudi ženski telovadbi, ki je dosedaj še zelo malo razvita. Nečemo vzgajati iz njih nikakih možakaric ali akrobatk, temveč le matere, ki bodo zmožne roditi in vzgajati zdravo deco. Žena naj krepí svoje telo baš tako kot mož, naj se varuje dolgega sedenja, naj ne vstraja v prostorih s slabim zrakom, naj goji igre in sport.

Skoro vsaka izmed držav in narodnostij, zastopanih na kongresu, je izdala po eno brošuro, v kateri opisuje in obravnava zavode in uvedbe za šolsko higieno v svoji državi. — Kongres je bil izpopolnjen z rastavo, ki je služila namenu: pokazati uspehe kongresov za zboljšanje šolstva v higienskem oziru. Avstrija je bila zastopana po posameznih deželah: za Dol. Avstrijsko sta poslala dr. Burgerstein in Tlučhoř svoje razprave o šolski higieni; Gor. Avstrija je razstavila nekaj fotografij; Galicija je bila zelo častno zastopana z različnimi slikami, diagrami, plani in modeli igrišč, s fotografijami šol, ročnimi deli itd.; Čehi so razstavili podobne stvari kot Galicija, seveda v znatnejši množini; izmed slovenskih dežel je bila zastopana le Štajerska s par načrti šol in šolskih vrtov.

Prihodnji kongres se bo vršil v Ameriki.

TRETJI MEDNARODNI KONGRES ZA TELESNO VZGOJO MLADINE V BRUXELLES-U V DNEH OD 10.—19. AVGUSTA 1910.¹

Tretjič so se že sešli strokovnjaki, ki skrbijo za telesno vzgojo mladine (prvič 1900. v Parizu, drugič 1905. v Liège-u), da bi znanstveno zasledili nove ceste in nova sredstva, kako bi se najboljša telesna vzgajala mladina.

Udeležilo se je tega kongresa ogromno število interesovanih iz celega sveta; vse kulturne države so poslale svoje zastopnike. Iz Avstrije se je poleg številnih drugih udeležil tudi ministerski svetnik Heinz.

Najzanimivejše izmed vseh vprašanj, ki so se obravnavale na shodu, je bilo prvo: „O pripravi mladine za vojaško službo“. Fr. Blomart je razvijal svoje misli z zgodovinskega stališča in s stališča raznih držav; Francija ima takozvane šolske bataljone, od katerih ima država veliko korist. Italija je upeljala strelne vaje v šolah, ki so se v militarnem smislu zelo dobro obnesle; podobne uvedbe so se ukrenile v Švici. V Argentini in Belgiji je obilnatna telovadba, ki krepi mladino telo in jo vzgaja za vojaške napore. — Nekako v opozicijo je stopil R. Ribaucourt, ki je zastopal mnenje, da je treba zametavati šolske bataljone in strelne vaje in da je glavni namen šole: vgajati krepko in gibčno mladež in ji vcepljati ljubezen do telesnih vaj. — Stvar oficirjev pa je, da izvežbajo dobre in vstrajne vojake. Končno so bile sprejete sledeče resolucije:

1.) Vse uvedbe, ki spominjajo na šolske bataljone, so v šolah nepripustne.

2.) Telovadba v šolah naj ne sega na polje vojaškega vežbanja.

3.) Telovadna in sportna društva naj obdržijo svoje avtonomne uvedbe in naj pomagajo državi pri pripravi mladine za vojaško službo.

4.) Šolsko telovadbo je treba prilagoditi razvoju in značaju mladine; vzgojitelji morajo imeti temeljito pedagoško naobrazbo.

Izmed resolucij, ki so bile sprejete glede vzgojevalne telovadbe, so najvažnejše sledeče:

1.) Vzgojevalna telovadba obsegaj položaje, gibe in vaje, katerih fiziološki učinki so znanstveno in eksperimentalno preiskani in mladini in nje telesni in obči vzgoji koristni.

2.) Treba je osnovati laboratorije, v katerih naj se preiskujejo fiziološki učinki raznih telovadnih sistemov. Uspehi tega dela naj se priobčijo; to delo pa naj se poveri fiziologom, ki bodo strokovno izvežbani v tem smislu.

Obravnavalo se je tudi vprašanje o šolskih igrah in izprehodih. Razpravljali so razni govorniki o prostorih, igram odločenih, o izbiri iger za razno starost, o zdravstvenih ozirih pri raznih igrah. Razvila se je debata

¹ Glej „Dostavek“.

manjem sledili predavanju. Društvo „Tabor“ pripravlja še več zanimivih poljudnih predavanj, ki pridejo še tekom tega tečaja na vrsto. —e—

»Adrija«. Društveno življenje je letos prav živahno. Društvo šteje že nad 80 članov, med temi 16 prvoletnikov. Priredil se je prvoletniški večer „U Vejvodû“, na katerem so izmed starejših članov govorili tovariši Brunčko, Krivic, Šemrov in dr. Rostohar, izmed prvoletnikov pa tovariši Lemež, Goričan in Reisman. V društvu so letos sledeči odseki: izobraževalni, programatični, manjšinski, srednješolski in zabavni ter pevski zbor. Izobraževalni odsek je priredil 5 predavanj. Predavali so: tov. Krivic: O nadstrankarstvu in politiki, tov. Jelenc: Kako si predstavlja slovenski kmet hudiča, tov. Lemež: O Simonu Jenku, tov. Čok: O iridentizmu in tov. Mlakar: O slovanski romantiki. Priredil se je tudi izlet v razstavo švedskih slikarjev v paviljonu „Manes“. „Manjšinski odsek“ ima 15 članov in je imel do sedaj 4 sestanke, na katerih si je napravil natančen načrt za letošnje leto, razen tega je tov. Mačkovšek nove člane upeljal v odsekovo delovanje z nekaterimi nazornimi predavanji o grafičnih pripomočkih in o kontroli statistik. Odsek vodi tov. Mačkovšek. Srednješolski odsek pod predsedništvom tov. Lemeža je imel do sedaj 3 sestanke. Zabavni odsek, čegar duša je njegov načelnik tov. Jelenc, je priredil 6 čajevih večerov, ki so bili večinoma v zvezi s predavanji. Pevski zbor vodi tov. Unger. Upati pa je, da postane za društveno življenje še živahnejše, kadar se preseli „Adrija“ v centrum slovenske kolonije, na Kral. Vinohrade.

Promocija. Za doktorja prava je bil promoviran na praškem češkem vseučilišču starejšina „Adrije“ dr. Fran Bončina. Mlademu doktorju, ki ni bil le delaven član društva, ampak tudi marljiv in vstrajen naroden delavec v domovini, čestitamo najiskrenejše.

III. redni občni zbor prosvetinega odseka za slovenjebistriški in konjiški okraj. S tretjim občnim zborom, ki se je vršil v Pragi dne 4. grudna l. 1910, je stopil odsek v četrto poslovno leto. Zgodovina kaže, da se je odsek omejeval do sedaj na knjižničarstvo in na vsakoletni počitniški sestanek. Danes oskrbuje odsek tri knjižnice: Spodnja Polskava, Črešnjevec in Poljčane. Vse tri hirajo! Vzrok temu leži v polovičarskem delu. Poljčanska knjižnica se je ustanovila po drugem občnem zboru. V preteklih velikih počitnicah je bilo vsako delo nemožno, ker je bila večina članov odsotna, vsled česar se je vršil tudi zadnji občni zbor šele v Pragi. Vendar pa se je priredil počitniški sestanek, ki je bil nekaka predpriprava za tržaški shod. Po delegatu smo se udeležili mariborske obrambne enquete, a sodelovati nismo mogli vsled zgoraj omenjenega razloga. Kar se tiče denarnega stanja odseka, posnamemo iz blagajnikovega poročila, da je bilo dohodkov 96 K 71 v., izdatkov pa 17 K 60 v. V blagajni je ostalo 90 K 32 v. Kot zadnja točka občnega zbora se je postavil referat: „Narodno-radikalna kulturna renesanca.“ Referat je začrtal naše bodoče delo v omenjenih okrajih. Občnega zbora sta se udeležila tudi zastopnika mariborskega in idrijskega prosvetinega odseka. V novi odbor so bili voljeni: Starovašnik Viktor, predsednik; Goričan Vekoslav, tajnik; Lemež Milan, blagajnik in knjižničar. M. R. L.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Denuncianstvo. — „Tako grozen pojem je to, da bi moral biti jezik, ki ga je zakrivil, izrezan in pribit na veke na mestu sramote in roka, ki ga izvede, bi morala biti v komolcih iztrgana in z njo naj bi se opletala gola lobanja dotičnika — to čuti in ve vsak dostojen človek, samo katoliški duhovnik ne“ —: tako pravi Machar; mi bi pristavili: spodnještajski renegat.

In kaj se je zgodilo? Vsakdo ve, s kako beraško duševno hrano se pita slovensko srednješolstvo po naših malih mestih, saj imajo n. pr. na nekem čisto slovenskem zavodu osmošolci na razpolago celih 20, reci dvajset knjig v slovenski knjižnici. Ali ni čisto naravno in le hvalevredno, da išče dijaštvo samo izven zavoda zadostiti vsaj nekoliko svojim duševnim potrebam? Gotovo!

Torej v Ptuj se je zgodil zločin: Dijaštvo, ki mora dan na dan prenašati šikane svojih kolegov in profesorjev iz „Herrenvolka“, ki nima nikake zaslonbe niti v učiteljstvu, niti v inteligenci, je torej popolnoma odtrgano od slovenskega življa, to v resnici pomilovanja vredno dijaštvo se je torej sestalo in pogovarjalo, kaj se godi na polju slovenske kulture. In nemški kolega je hitel poročati ravnatelju o nečudenem grozodejstvu.

A zlobnosti še ni bilo dovolj. „Slovenski“ list „Štajerc“ je vedel poročati, da so hoteli dijaki osnovati politično društvo, da jih je hotel dr. Fermevc (kateri je prišel slučajno v tisti lokal, ko so se dijaki že razhajali) pridobiti za Sokole itd. Čudimo se le, da ni prišel še s kako veleizdajo in panslavizmom na dan.

In tako ima sedaj vso stvar v rokah deželni šolski svet. Pričakujemo torej lahko najboljše. Upamo pa, da poklicani faktorji ukrenejo potrebne korake.

A. R.

Iz Kranja. — Katehet dr. Perne je zopet oživel. Ker je sprevidel, da dijaštvo njegovemu nedolžnemu in sladkemu smehljaju ne verjame več, je ubral drugo pot: ustanovil je dijaško Marijino družbo. In tako sedaj vsako nedeljo maltretuje dijaštvo po kranjskih cerkvah. Stariše in vzgojitelje kar najresnejše svarimo pred tem najnovejšim klerikalnim početjem!

Bystrina. Češki narodni socialisti so pričeli izdajati za srednješolce list „Bystřina“, dvakrat mesečno, številka 4 vinarje. Prva številka je bila konfiscirana radi članka „Poučevanje streljanja na srednji šoli“. List se namerava pečati z izobrazbo srednješolcev. Opozarjati hoče predvsem na izobraževalno čtivo in svariti pred „detektivnim in Mayevim šundom“. List je podoben bivši slovenski „Svobodi“.

JUGOSLOVANSKO DIJAŠTVO.

Gibanje v jugoslovanski napredni omladini. Zanimivo je zasledovati razvoj in gibanje v jugoslovanskem naprednem dijaštvu. Skupina okoli „Hrvatskega Djaka“ je na svojem zborovanju v jeseni postavila načelo

dijak naj bo izven političnih strank. Politika naj mu bo predmet znanstvenega proučavanja. Za isto načelo se je izreklo tudi srbsko napredno dijaštvo okoli „Zore“ (Зора) na svojem zborovanju ob priliki občnega zbora „Šumadije“, akad. društva v Pragi. — Povsod tedaj zmaga načelo, ki si ga je postavil naš slovenski narodni radikalizem že pred desetimi leti. Razvoj gre preko konservativnih narodno-naprednih slovenskih dijakov in preko njihovega anarhionističnega političnega načela. Ideal narodnega radikalizma: vsacega političnega apriorizma svoboden dijak, ta ideal je skupen vsej jugoslovanski napredni omladini.

K

Hrvatska napredna omladina je imela v Zagrebu shod, na katerem se je soglasno izrekla za princip nadstrankarstva med dijaštvom. To je tem večje važnosti, ker je bila ta omladina kolikor toliko del hrvatske napredne ljudske stranke, ki so jo ustanovili in vodili isti ljudje, ki so bili začetniki naprednega gibanja in osnovatelji napredne organizacije med hrvatskim dijaštvom. Hrv. napredna omladina hoče sedaj posvetiti svoje moči kulturemu in prosvetnemu delu med ljudstvom. Torej praksa je pokazala, da mora biti dijaštvo prosto vseh strankinih spon, ako hoče prospevati. To je zopet nov dokaz za nesmisel raznih strankarskih organizacij med slovenskim dijaštvom.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Napredno gibanje med dijaštvom na univerzi v Krakovu. Napredna misel prodira povsod. Zdi se skoro, da jo neti fanatizem katolikov. O poljskem dijaštvu se je dosedaj vedelo le, da je močno katoliško. Zato so naši klerikalci s takšno silo agitirali za obisk krakovske univerze. Toda dogodki zadnjega časa kažejo, da tudi ta zavod ni „čist“. — 22. listopada je 570 poljskih dijakov zborovalo v auli v protest proti imenovanju popolnoma nekvalifikovanega patra Zimmermanna za profesorja sociologije. Obenem so tudi sklenili, da se proglasi univerza za napredno. — Naprednemu dijaštvu — od akademičnega senata civilnemu sodišču izročenemu — naše najpristržnejše simpatije. Le na napredni podlagi je mogoča ožja vez med slovanskimi narodi!

Nove vrste stolica. Na staroslavnem jagelonskem vseučilišču se je ta semester sistemizovala stolica za krščanski socializem. Podelili so jo prof. teologije Ziemmermannu. Napredno in socialno-demokratsko dijaštvo se je temu poskusu pokristjanjenja univerz po receptu umrlega dr. Luegerja uprlo in preprečilo predavanja. Zato je klerikalni senat naznanil nekatere izmed njih policiji. A dijaštvo se ni udalo grožnjam in ne pripusti, da bi nosila jagelonska „alma mater“ pečat expositure dunajskega magistrata. Sploh se opaza v zadnjem času veselo znamenje, da se tudi med poljskim dijaštvom ločijo duhovi in da je konec tiste dobe, ko je bilo Poljak in klerikalec skoraj istovetno. Poljskemu naprednemu dijaštvu želimo najboljših uspehov v njegovem boju za napredek in svobodo.

Nemiri na češki tehniki. Slušatelji zemljedelskega oddelka češke tehnike so začeli stavkati, ker so nastavili nekega profesorja, kateri je bil pač teoretično, ne pa praktično izvežban v svoji stroki. Dijaštvo je mnenja, da vsed pomanjkanja praktične naobrazbe nima tiste kvalifikacije, kakor slušatelji drugih podobnih šol. Prišlo je do burnih demonstracij in posledica je bila, da je bil vodja gibanja za vedno odstranjen iz češke tehnike, nekaj drugih slušateljev je pa dobilo ukor. Ko se je nato čez 100 agromomov izreklo za solidarnost s kaznovanimi, je odstopil rektor češke tehnike, prof. Hasa, čegar demisije naučni minister ni vzprejel.

Visoke in srednje šole v Rusiji. (Učit. tovariš). Lansko leto je bilo v celi Rusiji vsega skupaj 32 visokih šol, in sicer 27 moških in 5 ženskih v 14 mestih: v Petrogradu 7, v Moskvi 7, v Harkovu 3, v Kazani 2, v Jurjevu 2, v Kijevu, v Odesi, v Nježinu, v Jaroslavi, v Rigi, v N. Aleksandriji in v Vladivostoku po 1 visoka šola. Slušateljev na univerzah je bilo 40.965, na tehnikah 9500, na višjih veterinarskih šolah 1358, na dveh historično-filologičnih institutih 205, na arheološkem ustavu 640, na šoli orientalskih jezikov 150, na drugih šolah 1187; na štirih ženskih visokih šolah je bilo 10.068 slušateljic. Vsega skupaj so imele ruske visoke šole 64.073 slušateljev, iz teh jih 26 odstotkov študira v Petrogradu in v Moskvi. Srednjih šol je bilo lansko leto v Rusiji: 338 moških gimnazij, 65 moških progimnazij, 259 realk, 677 ženskih gimnazij (torej skoraj 1000 ženskih šol). Največ ženskih srednjih šol je v srednji in vzhodni Rusiji, moških pa na zapadu in na jugu. Leta 1900 je bilo otvorenih 12 novih gimnazij in 11 realk, leta 1910 pa 13 gimnazij, 1 progimnazija in 15 realk.

SOCIALNI VESTNIK.

Za visokošolce ima idrijska občina 5000 K v proračunu. Lahko rečemo, da je to edini zastop na Slovenskem, ki je pokazal tako mnogo smisla za rešitev gmotne bede slovenskih visokošolcev; in tudi edini, ki je s svojo močjo ustanovil srednjo šolo ter nadaljuje po podržavljenju zavoda svoje delo s vsakoletnimi podporami absolventom tega zavoda in Idrižčanom sploh. To pa klerikalcem ni prav in že lansko leto je slavni deželni odbor 1000 K odbil. Letos se bo ugovor ponovil, kajti zagreniti se mora naprednemu studentu vsaka stopinja in vsak kos kruha.

Deželni odbor kranjski jako izbornu uveljavlja načela, ki naj demoralizujejo in prostitujejo slovensko inteligenco. To se čuti pri uradnikih, učiteljih in dijakih. Največji reveži so seveda Pražani. Pražani so dosledno pri oddajanju ustanov prezirani in ker ni za Prago nikakega dunajskega Knaflja, nima noben Pražan stipendija, ako ga ni dobil že na srednji šoli. — Še druge zanimive stvari krožijo po svetu. Podpore se pri deželnem odboru dobijo menda le pod pogojem, da fant ne gre v Prago. Posvetili bomo ob času z močnejšo lučjo v luknjo.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

K. H. Mácha. Letos slave Čehi stoletnico mladega svojega pesnika K. H. Máche (1810—1836). Rojen je bil 16. novembra 1810. v Pragi, tam je tudi študiral, zapustil je študije in stopil v urad. Umril je v Ljutomerih, kjer se je prehladil pri nekem požaru. Umril je star 26 let, neopažen, skoraj pozabljen. Toda bodočnost je razkrila v njem prvega češkega pesnika. Leta 1836., nekaj mesecev pred smrtjo je izšla njegova pesem „Maj“. Toraj isto leto kakor „Krst pri Savici“. Mácha je bil leta 1835. v Ljubljani, kjer se je seznanil tudi s Prešernom in njegovim krogom. Mácha je romantik, byronist, pesnik prirode, pesnik maja, ljubezni, mladosti. V Pragi mu postavijo spomenik. Letošnje leto je bilo polno njegovih slavi. Dočim so se sodobni pesniki zanimali samo za domoljubne, rodoljubne in slovanske motive, je stal Mácha na stališču čiste umetnosti. Stal je bližje poljskim romantikom, (Mickiewicz, Slowacki) in nemškimi pesnikom, nego domačim pevcem Slave (Čelakovský, Kollar, Tyl). Zato je bil podcenjevan in zelo obsojan. Domoljubna in slovanska umetnost je počasi izgubila svoj pomen — Mácha pa je postal vzor one mlade generacije, ki je prenovila češko umetnost. (Pri nas Prešeren-Koseski). Njegov „Maj“ je bil vzor poezije. Za njim so šli, kakor za vodilno zvezdo. Je to biser češke literature. Preložen je tudi v slovenščino, pa ni znano, kdaj izide.

Smrt Marije Konopnicke. V Lvovu je umrla 8. oktobra 1910. Marija Konopnicka (roj. 1846. v Sienatkah). Konopnicka je najmarkantnejša pisateljica poljske literature v drugi polovici devetnajstega stoletja. Svojo pisateljsko silo je posvetila v prid prostemu delavskemu življu. Poznala je svojo domovino, poznala je usodo svojega naroda, pa tudi svet, in je čutila z vsem trpečim človeštvom. V veliki epopeji: Gospod Balce v Braziliji . . .¹ opisuje izseljevanje in izseljence s silnim čutenjem stanovske oziroma kastne razkosanosti poljskega naroda. Delo je globoko zasnovano in objemlje s pravo materinsko ljubeznijo cel poljski narod, ki je junak te epopeje. Demokratizem je značilna poteza njene umetnosti in tega je Poljakom tako treba. V pesmi „Na pragu“ hrepeni po spoznanju in zblizanju delavskega in plemiškega stanu, ki sta si nepoznana in drug drugemu tuja, v eno celoto. Njeno samoniklost in literarno stremljenje pa najlepše podajajo besede iz pesmi „Credo“: „Verujem v bratstvo narodov . . . Verujem v objem, ki združi celi svet . . . Verujem, da se zaneti iz drobnih isker, ki jih je ukresala zgodovina, skupni ogenj človečanstva . . . Verujem v sveto občestvo v duhu prebujenih. Verujem v cvetje upanja, ki vzklije iz grobov; verujem da rode krivične setve junake. Verujem v neizogibno stremljenje ljudske zavesti k ideji pravice in enakosti.“ — Marija Konopnicka je živela nekaj časa tudi v Gorici, kjer je napisala: „Kako vzhaja solnce v Gorici“ in

¹ Glej „Ljubljanski Zvon“ 1910.

„Kako zahaja solnce v Gorici.“ Poljski narod je pisateljici — propagatorici velikih narodnih in demokratičnih idej kupil v zahvalo za njeno delo grad Žarnovec (1902). —

RAZNO.

Reformatio in Christo. Pod pokroviteljstvom dunajskega nadškofa Nagela se razpošiljajo na katehete pole, ki imajo namen, dati direktivo veroučitelju paziti nad vernostjo in neoficalno nad prepričanjem in mišljenjem srednješolskega dijaštva. Povdarja se predvsem potreba, da občuje katehet privatno s svojimi dijaki. Naroča se mu, naj zlasti pazi tudi v počitnicah na dijaštvo in naj predvsem nadzoruje protiverski vpliv visokošolskih društev v dotičnem kraju. In še več takih policijskih poslov, kakor so vsem znani iz prakse naših gospodov, se tam nalaga veroučiteljem. Stvari postajajo vedno lepše, no pa hiša v Salzburgu že čaka katoliških absolventov srednjih šol.

Na zborovanju nemških modernih filologov v Zürichu se je zopet obravnavalo vprašanje, na kak način bi se dala ustvariti enotna gramatična terminologija. Na Francoskem deluje v ta namen postavljena komisija že štiri leta, ki vstraja pri tem, da se uvedejo latinski izrazi. Tudi na Angleškem se bavi s tem vprašanjem posebna komisija. Na zborovanju je bilo naročeno dru. Dörru, ki je o tem predaval, da izdela za prihodnji shod natančen načrt.

Na zadnjem zborovanju „Društva slovenskih profesorjev“ so bile obravnavane sledeče umestne resolucije:

1. učencem „slovenskih“ srednjih šol slovenska izpričevala!

O tej upravičeni zahtevi je poročal prof. Grafenauer. Naše srednje šole se sicer štejejo za slovenske, izpričevala pa so vedno še nemška. To treba odpraviti.

Nemška šolska izpričevala delajo velike neprilike učencem kakor roditeljem. Marsikak učenec, zlasti učenec nižjih razredov, ne ve povedati, kaj o njem govori izpričevalo. Še manj morejo iz izpričevala presojati uspehe in neuspehe svojega sina izvečine nemščine nevešči roditelji delavskega ali kmetiškega stanu, in tako jim ta, v tujem jeziku pisana šolska obvestila provzročajo mnogo nepotrebnih in dostikrat prav mučnih in nepedagoških sitnosti. Nemško šolsko izpričevalo pa utegne za učenca biti usodepolno zlasti v slučaju, če je učenec primoran prestopiti na drug, tuj zavod. Saj bo iz nemškega izpričevala vsakdo sklepal, da prihaja učenec iz zavoda z nemškim jezikom in zahtevali bodo od njega takemu zavodu primerno izurjenost v nemščini.

Resnih zaprek proti uvedbi slovenskih šolskih izpričeval ni, zakaj šolska izpričevala niso več kopije nemško pisanega (nemščina je uradni

jezik!) glavnega kataloga, in idrijska realka in škofova gimnazija že izdajata slovenska šolska izpričevala.

II. Na slovenskih srednjih šolah je sistemizovanih vse premalo definitivnih učnih mest, vobče se slovenske srednje šole hudo zapostavljajo.

O takozvanem suplentskem vprašanju poroča profesor Vagaja. Suplentske mizerije ni morda krivo to, da se filozofskim študijam posveča preveliko število naših vseučilišnikov, marveč jo provzroča edinole dejstvo, da država na slovenskih srednjih šolah ne ustanovi toliko definitivnih mest kot bi jih morala, ko bi se za slovenske srednje šole zanimala s toliko ljubeznijo kot se za druge. Ne da bi namreč z rastočim številom razredov na posameznih zavodih raslo tudi število definitivnih mest, to število nasprotno pada, raste pa število slabo dotiranih suplentskih mest. Na ta način si je država preteklo leto samo na Kranjskem prihranila 2700 K, odnosno je za to vsoto prikrajšala na definitivna mesta čakajoče slovenske suplente. Seveda štedi na ta način edinole na slovenskih zavodih, nemški zavodi pa se vesele najblagohotnejšega pospeševanja od strani prav taiste učne uprave. Jako poučno je v tem pogledu, ako primerjamo odnošaje na naših slovenskih zavodih z onimi drugih zavodov v naši državi. Na avstrijskih nemških srednjih šolah je razmerje med definitivnimi gimnazijskimi učitelji in supleti takšno, da pride na sto definitivno nameščenih profesorjev samo 17 suplentov, na laških srednjih šolah jih na sto definitivnih pride 18, na hrvaških 25, na čeških 27, na slovenskih pa kar 32 suplentov, dočim pride na kranjskih nemških zavodih na sto definitivnih profesorjev samo 10 suplentov. Če bi vlada hotela slovenske srednje šole dvigniti na stopnjo paralelnih nemških zavodov, bi morala ustanoviti najmanj 13 novih definitivnih mest. Da vlada slovenske srednje šole in slovensko profesorstvo namenoma zapostavlja, je očitno.

III. Na slovenskih srednjih šolah naj se kot obvezen predmet uvede prostoročno risanje v zmislu učnih naredb z dne 20. marca 1909. Poročal profesor Wester.

IV. Matematiko poučujmo tudi v višjih razredih slovensko! Poročal prof. Reisner. S tem, da po ministrski naredbi tudi na zavodih s slovenskim učnim jezikom matematiko poučujemo nemško, je doseženo edinole to, da se dijaki v tem predmetu strokovno slabo izobražujejo, nemščini se pa pri matematiki tudi ne privajajo. Odločati pa more edinole strokovna izobrazba, in ker more temeljito strokovno posredovati edinole materinščina, naj se tudi matematika poučuje slovensko, to pa tem bolj, ker njej sorodno fiziko poučujemo slovensko.

V. Prav tako naj se tudi zgodovina in zemljepisje poučujeta slovensko!

Poročal prof. dr. Cerkl: Kako naj zgodovina blaži čuvstva, če je učitelj primoran, predavati kolikor mogoče suhoparno in enostavno brez vsega poleta, ker bi ga drugače dijaštvo niti ne umelo? Edino v materinščini poučevana zgodovina bi mogla dosežati svoj pedagoški smoter. Vzporedno

z zgodovino pa moramo tudi njej sorodno zemljepisno vedo poučevati slovensko.

VI. V konsekvenci podanih resolucij je prof. Cerk zahteval, da se ustanovi po eno zgodovinsko mesto na ljubljanski prvi in na novomeški gimnaziji, prof. Kobal pa, da se ustanovi več mest risarskih asistentov. (Učit. tovariš).

Ženstvo na univerzi. Na pruskih univerzah je študiralo v letnem semestru 1910 v celem 2035 žen (v letnem semestru 1909 — 1464). Na teologični fakulteti jih je bilo vpisanih 25 (med temi 5 rednih, ostale le kot hospitanke), na pravniški fakulteti 12 (9 rednih), na medicinski 241 (rednih 202) in na filozofični 1757 (rednih 1118). Pravniška in teologična fakulteta dosedaj pri nas ženam nista pristopni. (V. Č. P.)

»Dijaški Vestnik«. V zadnjem času izhaja v vsaki sobotni številki „Slovenskega naroda“ „Dijaški Vestnik“, ki naj seznanja napredno javnost s stremljenjem in eventualno tudi z delom narodno naprednega dijaštva. Ker se pa kaže do sedaj to delo le v blazirano nepoštenih vednih napadih na našo strujo, smo že v zadnji številki omenili, da se z zahrbtnostjo te vrste ne pečamo, registrujemo le na kratko, ker pravi pregovor, da čez sedem let vse prav pride. Obširneje se bomo bržčas bavili z „Vestnikom“ na drugem mestu, ker ima „Omladina“ posla s kulturnejšimi zahtevami.

Članki so inferiorni tako po vsebini kakor tudi po obliki. Po vsebini. Obravnava se versko vprašanje. Navajajo se vse publikacije narodno radikalnega dijaštva; definuje in rešuje se problem na podlagi narodno radikalnih publikacij; nikjer pa ni naveden le en stavek iz narodno-naprednih knjig ali časnikov in končno se trdi, da smo mi vzprejeli njih program in da se popolnoma strinjamo. Še lepše je z narodnostnim vprašanjem. Tu se ošabno trdi, da smo si bili vedno edini in da so priredili obrambni tečaj v Ljubljani narodno napredni akademiki skupno z „Adrijo“. Resnice je samo toliko, da se je udeležil tega tečaja en narodno-napreden akademik (g. Milko Naglič), a ta kot poročevalec „Jutra“. Kak odgovor zaslužijo taka izvajanja, prepuščamo javnosti. Da ne more naše mnenje o politiki odgovarjati stremljenju narodno naprednega dijaštva je naravno in zato se tudi pisatelj „Vestnika“ ne strinja z nami. Vsaj tu bi lahko pričakovali kaj originalnega, a pisatelja mora rešiti g. Černič; kakor je pa razvidno iz „Naših zapiskov“ se g. Černič otepa pisatelja z vsemi štirimi. — Razlagati pisatelju „Vestnika“ pomen in potrebo izvenstrankarske dijaške struje, bi se reklo metati bob v steno.

Glede oblike „Vestnika“ konstatujemo samo to, da je precejšnja bojzljivost, če kdo citira samo tuje besede, kot one o radikalni laži, da lahko potem zvali vso krivdo na koga drugega, sam se pa skriva pod anonimnim plaščem. In nepošten je tudi način citiranja v „Dijaškem Vestniku“, kjer se stavki samovoljno krajšajo in dobivajo s tem popolnoma drug smisel.

Narodni radikalizem in Dr. A. Dermota. Par let sem je narodno radikalna struja drju Dermoti pravi trn v peti. Kjerkoli le „informuje“ javnost

o slovenskih razmerah, tam gotovo vplete vmes tudi kritiko o narodnem radikalizmu. Nismo proti kritiki, saj smo bili mi prvi, ki smo se izrekli za pozitivno kritiko in jo tudi izvrševali. Toda kritika g. drja Dermote je sumničenje, blatenje in podtikanje faktov, ki ne obstajajo. Ne mislimo: dr. Dermota ne razume narodno radikalnih načel in zato tako piše, ampak nasprotno: on razume, toda nalašč, vedoma hoče oblatiti strujo. Zakaj? Ali je tu še vprašanje? — V zadnjem Slovanskem Prehledu, december 1910, piše: „Zakaj so se imenovali narodni radikalci? Zato ker je to takrat vleklo. Niso hoteli biti v stiku z liberalnim dijaštvom. Zakaj? Zato ker bi slovenski kmetjski stariši mogli svoje sinove prisiliti, da bi vstopali v klerikalna dijaška društva. Iz ravno tega vzroka se tudi niso izrazili o verskem vprašanju (sedaj razumemo, zakaj ima soc. demokracija isto versko načelo, kot mi!); iz istega vzroka so tudi proklamirali geslo: narodnost nad vse. So vsaj mogli o sebi reči, da niso liberalci in ravno tako ne bogotajci. Torej neodkritosrčnost v glavnih stvareh takoj v početku.“ (Str. 125) Te besede pišemo brez komentarja le s pripombo, da g. dr. Dermota ve, da je resnica drugačna! — V zadnjih „Naših Zapiskih“ I. št., 8. let. nam skuša naprtiti na ramo in v program tudi češkega narodnega socialista Klofača, češ, da smo kolebali med Klofačem in Masarykom. Dokazal g. dr. Dermota tudi te svoje trditve ni. Pripomnimo k temu le toliko, da ni nobene točke v narodno radikalnem programu, ki bi dala povod k takšni trditvi. Če je: **naj jo dr. Dermota dokaže!** Zakaj omenja in nam podtikuje Klofača? Kratko: da bi osmešil naše gibanje pred inteligentno češko javnostjo. No, poskrbeli bomo že zato, da tudi češka javnost zve, kakšne vrednosti so poročila in kritike g. drja. A. Dermote.

Nekaj odgovora. V „Naših Zapiskih“ (VII. 12. str. 378) se je spustil gospod Mirko Černič tudi name s sledečimi imenitnostmi: „— da je ravno ta „izvenpolitik“ (to sem namreč jaz) v svojem političnem delovanju pokazal, kakšen narodno-radikalni „nadstrankar“ ne sme biti...“ in dalje: „In letos so narodno-radikalni abiturienti na shodu v Trstu na iniciativo zgoraj omenjenega „izvenpolitika“ poslali udanostno pismo Hribarju in drju Žerjavu! — Ves respekt pred takim „nadstrankarstvom“ in tako „izvenpolitičnostjo!“ — Nič ne zamerim gospodu Mirku Černiču njegovega najnovejšega sporta, in še ne čudim se mu ne, ker ga precej dobro poznam in njemu tudi ne odgovarjam, temveč onim prijateljem in znancem, ki so se morda na podlagi Černičevih modrosti nad mojo pregrešnostjo izpodtikali. Černičevo dohtarjenje v „Naših Zapiskih“ sploh kaže, da je mož po svoji logiki zelo soroden znanemu božjemu bojevniku Francetu Terseglavu. Res ne vem, komu naj bi čestital: ali prvemu, ali drugemu, ali kar obema. — Toda o tem morda drugič kaj.

Za enkrat naj konstatujem z ozirom na opazko o mojem političnem delovanju in „nadstrankarstvu“, da sem sicer res že od nekdaj pripadnik politične stranke (in sicer socialno-demokratske), da me pa to ni prav nič motilo, in me ne moti, da zahtevam, da kulturna dijaška struja ne bodi

politično pobarvana ali pa celo le privesek te ali one politične stranke. In svoje politike nisem med dijaštvo kot tako tudi nikdar zamešal. Tudi v politiki, in predvsem tu naj velja za dijaštvo: „non iurare in verba magistri.“

Drugi Črničev očitek — napihovati stvar s pismi Hribarju in dr. Žerjavu za politično dejanje, morda kar za liberalno-politično dejanje — kjer se gre samo za akt takta in uljudnosti do dveh mož, ki imata za narodno-radikalno strujo svoje zasluge — seveda ne take sorte, kakor gospod Mirko Črnič, je pa res naravnost smešno otročji. — Tega, kar mi očita, najbrže gospod Mirko Črnič niti sam ne verjame; če pa verjame, je pa že res tako — tako — ne najdem dovolj akademičnega izraza — da mu moram resnično kondolovati.

Iz vsega se ne vidi nič drugega, nego huda jeza zaradi poloma, ki ga je gospod Mirko Črnič doživel s svojimi „revizionističnimi“ poizkusi med narodnimi radikali. In kdor se mu zdi tega poloma le količkaj sokriv, nad tem se znaša njegova jeza. In „Naši Zapiski“ so mu — oh, tako po nedolžnem! — padli v roke kot maščevalno orožje. Le eno je škoda, da bomo vsi tisti, ki nas je gospod Mirko Črnič zapisal na indeks, kljub temu lahko živeli vsak vsaj po sto let še — če nas ne zadene med tem kaka druga hujša stvar — in da še glava nobenega od nas ne boli zaradi Črničeve jeze — mene vsaj ne. To je res velika škoda!

Prosim Te, prijatelj urednik, da teh par vrstic objaviš v „Omladini“ na primernem mestu; za uslugo se Ti vnaprej zahvaljujem.

Ljubljana 15. decembra 1910.

V. M. Zalar.

Prejeli smo naslednje popraviljanje, ki ga priobčujemo cenjenim bralcem „Omladine“ v blagohotno uvaževanje, dasi ne odgovarja tiskovnim postavam:

Uredništvo periodične tiskovine „Omladina“ v Ljubljani.

Na podlagi § 19 tiskovne postave z dne 18. decembra 1862, št. 6 drž. zak. za l. 1863 zahtevam, da se priobče v prihodnji številki glede mesta in črk na isti način sledeči stvarni popravek:

Ni res, da „ob vprašanju, kdo ima glasovalno pravico, je tovariš Črnič s par drugimi odšel, ker je predsednik dal na glasovanje predlog ali naj glasujejo tudi tovariši, abiturienti“ („Omladina“ VII., str. 104); res je marveč, da je vprašanje glasovalne pravice naraščaja in starejšin tvorilo samo povod odhoda, vzroki pa so bili: 1.) v „Omladini“ (VII., št. 3. in 4.) se je očitala revizionistom lenoba in osebne muhe v članku „Revizija? Nekaj potrebnih besed k nepotrebnemu položaju“; 2.) na obč. zboru „Prosvete“ na predvečer shoda se je govorilo, da „Slovenija“ zgago dela; 3.) naš politični in gospodarski referat se je odklonil; prvega je najglasnejši abiturient imenoval „višek zgagarije“; drugemu se je dala označba „utopija“; 4.) smo spoznali, da za revizioniste ni mesta tam, kjer abiturienti trdijo, da so imeli „že v tretji šoli vse socialne sisteme v malem prstu“.

Na Dunaju, 6. decembra 1910.

cand. med. Mirko Črnič.

Tri dni smo sedeli skupaj na sestanku in šele tretji dan so se „revizionisti“ spomnili, da so prav za prav užaljeni in da bi ne smeli sedeti na zborovanju. Tri dni so vztrajali v upanju in šele po popolnoma korektnem glasovanju so odbrzeli, ko je šel zadnji up po vodi — večina! Sumljivo se nam zdi, da so se „revizionisti“ kakor klop prijeli nedolžnih besed v 3. in 4. št. „Omladine“; mari so zadele tako v živo, da jih ni bilo mogoče preboleti? Nesramno je pa seveda podtikanje občnemu zboru „Prosvete“ nečesa, kar naj Mirko Černič najprvo **dokaže** in karakteristična s tem tudi komponenta k resultanti odhoda. Istotako bodo vsi na sestanku navzoči s čudom brali, da sta bila politični in gospodarski referat odklonjena? Besedi „utopija“ in „zgačarija“ sta brezvestno iztrgani iz celotnih debat in postaneta na ta način efektno orožje resnični smisel potvarjajočega nasprotnika. Imenitne besede „o socialnih sistemih v malem prstu“, ki so se zdele „revizionstvom“ tako čudovite, da so jih dali celo odtisniti v „Naših Zapiskih“ (1. št., VIII. l.) moramo ostriči v toliko, da na sestanku tt. abiturienti tega unisono res niso trdili. Sicer pa velja o tem isto kakor v prejšnjih dveh besedah in vsiljuje se nam krepka prislovica: v sili vrag itd.

Drugo popravljanje se glasi:

Uredništvo periodične tiskovine „Omladina“ v Ljubljani.

Na podlagi § 19 tiskovne postave z dne 17. decembra 1862, št. 6 drž. zak. za l. 1863. zahtevam, da se priobči v prihodnji številki glede mesta in črk na isti način sledeči stvarni popravek:

Ni res, da „radi negativnega odgovora smo sklenili izročiti perečo zadevo eksekutivi. Tov. Černič je bil sam navzoč pri seji eksekutive 5. avgusta, ko je prišla zadeva prvič v pretres, in njemu bo ravno tako dobro znano, oziroma neznano, zakaj se ni ukrenilo nič določnega kakor nam. Pri seji 7. septembra je pa tov. Černič kratkomalo konstatoval, da mu mečemo samovoljno stvari v koš — dasiravno je bila cela zadeva še ravnotako odprta, kakor prvič! Ne da bi počakal izreka eksekutive, je tov. Černič nato izjavil, da na priobčenje več ne reflektuje“ („Omladina“ VII., str. 144); res je marveč, da je predsednik eksekutive že na svoji poti skozi Dunaj v juniju pri odborovi seji „Slovenije“ obljubil, da prinese prihodnja številka „Omladine“ dotično oficialno notico; nadalje je res, da sem na seji eksekutive 5. avgusta kot tedajni predsednik „Slovenije“ protestiral, ker strujino glasilo ni priobčilo oficialne notice kljub obljubi predsednika eksekutive, na kar mi je sourednik Krivic v navzočnosti glavnega urednika in predsednika eksekutive zagotovil, da se notica priobči v prihodnji številki med zahvalama „Prosvete“ in „Adrije“; končno je res, da je na seji eksekutive 7. septembra na moj zopetni protest urednik izjavil, da je notico pozabil priobčiti, nad čemur je predsednik eksekutive izrazil svoje obžalovanje — na to šele sva s podpredsednikom „Slovenije“ Sajovicem rekla, da „Slovenija“ na objavo več ne reflektuje.

Na Dunaju, 6. decembra 1910.

cand. med. Mirko Černič.

Vsem naročnikom »Omladine« naznanjamo, da bo izhajala »Omladina« v osmem letu na 24 straneh v 10 številkah. Povečali smo jo za 8 strani, ker v resnici ne moremo več vtesnjevati vedno naraščajočega gradiva na 16 strani. Za 10 številke smo se pa odločili, ker gredo velikopočitniške številke radi nestalnosti dijaških naslovov — in »Omladina« je namenjena v prvi vrsti dijaštvu — večidel v izgubo. Kar se vsebine tiče bomo skušali vse dobre misli in načeta vprašanja, ki so bila sprožena v dosedanjih letnikih »Omladine« in še niso izvršena, izgotoviti; jugoslovansko vprašanje hočemo pognati za stalno v tek, narodno-obrambnemu delu bomo dajali znanstveno podlago; dijaštvo bomo seznanjali z žitjem in bitjem tujezemskega šolstva in njegovim kulturnim stremljenjem; posvečali bomo pozornost ženskemu razvoju v šoli, kakor v javnem življenju; podajali bomo važnejše prijetljaje v kulturnem svetu; ocene slovenskih književnih, umetniških in glasbenih produktov bomo priobčevali v vsaki številki. V programatičnih člankih bomo jasno kakor dosedaj razvijali misli in ponavljali, kar je vedno treba ponavljati. Predvsem prideta letos na vrsto izvenstrankarstvo in narodnost v narodno-radikalni dijaški struji.

Ako dobi uredništvo dovoljno prispevkov, bo takozvana srednješolska priloga stalna; sicer pa le od časa do časa.

V upanju, da nam bodo šli vsi somišljeniki narodno-radikalne dijaške struje blagohotno na roko s prispevki in predvsem pa z rednim plačevanjem naročnine vsem: Iz naroda za narod.

Uredništvo in upravništvo.

Znanstvena knjižnica „Omladine“

I. Prof. Drtina: Miselni razvoj evropskega človeštva. — Cena

■■■■■ celotnemu delu 4-20 K. ■■■■■

~ ~ ~

II. Dr. Mihajlo Rostohar: Uvod v znanstveno mišljenje. — Cena

■■■■■ celotnemu delu 5-20 K. ■■■■■

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■ Obe deli se naročata ■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

pri upravništvu „Omladine“ v Ljubljani, Breg št. 12.

VERONIKA KENDÄ v Ljubljani

Dunajska cesta 20 (nasproti kavarne EVROPA)

priporoča svojo veliko zalogo vseh vrst papirja,
pisalnih in risalnih potrebščin. — Zaloga igrač in
galanterijskega blaga v posebnem oddelku.

Kupujte in širite!

Kupujte in širite!

»DIJAŠKI ALMANAH«

ZA LETO 1910/11

JE IZŠEL!

JE IZŠEL!

Cena 1 K.

A. Škulj - Ljubljana

trgovina s papirjem = Poljanska cesta št. 12
se priporoča slav. občinstvu, posebno dijaštvu za
nakup šolskih potrebščin, kakor zvezkov, peres,
svinčnikov, šolskih torbic, spominskih knjig,
∴ ter sploh pisalnih in risalnih potrebščin ∴

Slavnemu občinstvu
se najtopleje priporoča

hotel Tivoli

